

KÖNYV KÖNYVTÁR KÖNYVTÁROS

2005/06

A Könyvtári Intézet az ECDL START bizonyítvány megszerzéséhez szükséges négy modulból álló (információtechnológiai alapismeretek, operációs rendszerek és fájlkezelés, szövegszerkesztés, információ és kommunikáció) 60 órás felkészítő tanfolyamot indít 2005. október 14-étől.

A képzés a hétéves kötelező továbbképzési tervbe is beszámítható, valamint a négy modul sikeres ECDL-vizsgálata után kapott bizonyítvány megfelel az IHM-ITP-5 pályázaton sikerrel pályázók vállalt informatikai vizsgakötelezettségének is.

**A felkészítő kurzus hetente két napot vesz igénybe, ára: 55 000,- Ft+ECDL-vizsgadíj.
Helyszín: OSZK, Budavári Palota F épület,
645-ös oktatóterem.**

Bővebb információ:

<http://www.ki.oszk.hu/tanfolyam.html#ECDL>

Jelentkezési lap:

<http://www.ki.oszk.hu/dok/tanfjelentkezes.rtf>

**Jelentkezni lehet postai úton is:
Könyvtári Intézet Oktatási osztály
1827 Budapest, Budavári Palota F épület, vagy
faxon: (06-1) 375-9984**

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

---

14. évfolyam 6. szám

2005. június

Tartalom

Könyvtárpolitika

- Kiss Barbara:** Több mint könyvtár – avagy gondolatok a könyvtári rendezvényekről 3

Fórum

- Walleshausen Gyula:** Hajdani vélemény a könyvtárosi etikáról 13

Műhelykérdések

- Pegán Anita:** Szombathelyen áprilisban 16
Mezey László Miklós: A hangskönyv múltja, jelene, jövője..... 23
Vecsera Jánosné: A balatonfenyvesi helyismereti gyűjtemény kialakításnak tervezete..... 27

Konferenciák

13. BOBCATSSS – 2005, Budapest 33

Extra Hungariam

- Sonnevend Péter:** Az Amerikai Egyesült Államok könyvtárai az ezredfordulón 43

Perszonália

- Balogh Ferencné:** Halász Béla (1939–2005) 53

Könyv

- Kégli Ferenc:** CD-ROM-on a Magyar Könyvészet 1921–1944 – javításokkal, pótlásokkal, betűrendes mutatóval 56

From the contents

Barbara Kiss: Public relations work in the National Széchényi Library (3);
Anita Pegán: About the work of the Szombathely county and city library. Interview
with the director, Márta Pallósi-Toldi (16)

Cikkeink szerzői

Balázs Sándor Norbert, egyetemi hallgató; *Balogh Ferencné*, a Veszprémi Megyei Könyvtár ny. igazgatóhelyettese; *Giczi András Béla*, a Külügyminisztérium könyvtárának munkatársa; *Kéglí Ferenc*, az OSZK osztályvezetője; *Peer Gábor*, egyetemi hallgató; *Pegán Anita*, az Országgyűlési Könyvtár osztályvezetője, *Sonnevend Péter*, főiskolai tanár; *Szabó Tamás Péter*, egyetemi hallgató; *Vecsera Jánosné*, a balatonfenyvesi Fekete István Általános Iskola és Könyvtár könyvtárosa; *Walleshausen Gyula*, ny. könyvtárigazgató

Szerkesztőbizottság:

Bartos Éva (elnök)

**Biczák Péter, Borostyániné Rákóczi Mária, Győri Erzsébet,
Kenyéri Kornélia, Poprády Géza**

Szerkesztik:

Mezey László Miklós, Sz. Nagy Lajos, Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu;

Internet: www.ki.oszk.hu/3k

Közreadja: a Könyvtári Intézet

Felelős kiadó: **Dippold Péter**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Korpás István**

Nyomta az AKAPRINT Nyomdaipari Kft., Budapest

Felelős vezető: **Freier László**

Terjedelem: 5.7 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatta a

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

Nemzeti Kulturális Alapprogram

Terjeszti a Könyvtári Intézet

Előfizetési díj 1 évre 4440 forint. Egy szám ára 370 forint

HU-ISSN 1216-6804

Több mint könyvtár – avagy gondolatok a könyvtári rendezvényekről*

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Nehéz helyzetben állok önök előtt, hiszen életemben először tartok előadást arról, amit több mint tíz éve nap mint nap művelek: a munkámról. Zavarban is érzem magam, hiszen sokáig úgy gondoltam, hogy minek arról beszélni, ami evidencia? Minek magyarázni azt, ami nekem magától értetődő?

Aztán a balassagyarmati könyvtár kedves felkérésének mégsem tudtam nemet mondani. Megpróbálok eleget tenni a kérésnek, és a következő percekben elmondani mindazt, ami az Országos Széchényi Könyvtárban rendezett programok kapcsán mint tapasztalat összegyűlt bennem, s amelyeket talán önök is érdeklődéssel hallgatnak.

Mielőtt idejöttem, alaposan megnéztem a Madách Imre Könyvtár honlapját. dicséretesen szép, pontos munka. Különös figyelemmel tekintettem át a rendezvényekről készült összefoglalást, és bizony még nagyobb dicsérettel kell illetnem az itt dolgozó kollégákat. Van itt minden, ami egy helyi közösség szervező ereje lehet: pályázatok és programok általános iskolásoknak, ovisok ünnepélyes könyvtárhasználóvá avatása, helytörténeti tárgyú beszélgetések, Európa kávéház. meghívott előadók könyvtári témában, kiállításmegnyitók, kötetbemutatók, előadás a balassagyarmati kéményseprőkről, teljes a paletta. Minek itt előadást tartani arról, hogyan szervezzünk meg jól könyvtári rendezvényeket? Itt ezt önök tudják.

Az én helyzetem a nemzeti könyvtárban igen speciális, és eltér az önökétől abban a tekintetben, hogy mi nem a hagyományos értelemben vett közművelődési szerepet töltjük be egy kisebb közösségben, mint ahogy azt – gondolom – az itt megjelentek nagyobb része teszi. Így például gyerekprogramjaink nincsenek (illetve én néha becsempészek egyet-egyét), nem szervezünk író-olvasó találkozót, de a könyvtár nemzetközi pályázatait, ügyeit is mi intézzük, és mindeerre vagyunk hárman.

Valakitől egyszer azt a gondolatot hallottam a konferenciák hasznossága tárgyában, hogy ha egy konferenciát végigülve csupán *egyetlen* hasznos gondolatra sikerül szert tennünk, már nem volt értelmetlen az ott töltött idő. Én is azt remélem, hogy sokuknak tudok legalább *egy* olyan támpontot, ötletet, gondolatot adni, amelyet mindennapi munkájában továbbhasznál.

---

* Elhangzott a Párbeszéd a környezettel – a könyvtár kapcsolatrendszere című szakmai konferencián, 2005. április 8-án, a balassagyarmati Madách Imre Városi Könyvtárban.

Előadásomra a sikeres mozifilm címére hasonlító címkét illesztettem: Több mint könyvtár. Tettem ezt azért, hogy rögtön felvessem az első kérdéskört, amellyel munkám során gyakran szembesülök: mi végre is a mi munkánk, a közönségkapcsolati munka a könyvtárban? Hiszen a könyvtár alapfeladatához, nevezetesen a dokumentumok gyűjtéséhez, tárolásához és szolgáltatásához, a napi feladatokhoz, az olvasók kiszolgálásához nekünk, PR-embereknek, vajmi kevés közünk van. Sokszor érzem is emiatt az ún. szakma rosszállását a hátam mögött, hogy amikor a napi feladatokban pénzihiány és gond mutatkozik, ugyan minek ide nekünk rendezvény, kiállítás, sajtótájékoztató, könyvhemutató. Ezzel a rossz érzéssel nyilván nem vagyok egyedül ebben a teremben, akik hivatalból művelik a könyvtári közönségkapcsolatokat, nyilván érezték már ugyanczt. Érezték maguktól vagy éreztették velük a kedves kollégák, hogy bizony felesleges kolonc, költséges cicoma vagyunk mi a könyvtár szikár, tudományos testén.

Saját magamat mindig nehezen védem meg ebben a kérdésben, hiszen könyvtárosként, könyvtárhasználóként én is úgy gondolom, hogy a könyvtár alapfeladatai nem sérülhetnek. De! Észre kell vennünk, hogy a világ halad mellettünk. Körbe kell néznünk hozzánk hasonló méretű és helyzetű nemzeti könyvtárakban. Észlelnünk kell, hogy akkor becsülnek meg minket igazán, ha nemcsak csöndben tesszük a dolgunkat, hanem időnként megmutatjuk értékeinket. Ebben a hitemben én magam megingathatatlan vagyok. Csupán azt a keskeny mezsgyét kell megtalálnunk, ahol a szűkös anyagi helyzet ellenére, a könyvtárszakmai szempontok és az alapfeladatok elsőbbségét hirdető kollégák véleménye mellett is okosan tudunk lépegetni. Ha valaki megkérdezné, hogy mit tartok a munkám legnehezebb részének, akkor pontosan ezt az állandó egyensúlyozást, az érdekek állandó egyeztetését említeném, hogy egyrésztől saját kollégáim megbecsülését megtartva, másrésztől könyvtárunk kétségtelenül ambíciózus vezetésének megfelelően tegyem a feladatomat.

A könyvtár közönségkapcsolati munkája kétségtelenül pénzt igényel, de azért nem olyan nagyon sok pénzt. Viszont meggyőződésem, hogy egy-egy jól szervezett kiállítás, miniszterelnöki vagy államelnöki megnyitó, egy-egy kétoldalas cikk a kultúrával még egyáltalán törődő hetilapokban – meghozza azt a hírnevet, amivel büszkén tartjuk magunkat a kulturális intézmények folyamatos panaszáradata özönében. A következő mondatot megfontolásra ajánlom minden jelenlegi és jövőbeli könyvtárvezetőnek: abban a pillanatban, amikor a jószerecsse majd önöket is felelős választás elé állítja azzal kapcsolatban, hogy pusztán a napi működésüket finanszírozzák-e vagy mégis készítsenek olyan programokat, amelyekre a falu, a város vagy egy ország felkapja a fejét: döntsenek jó szívvel ez utóbbi mellett. Országunkban különösen fejlett a panaszskultúra; unalomig ismert közhely, hogy semmire nem jut a kulturális intézményeknek. A csoda mégis akkor születik, amikor jut, amikor túl tudunk lépni magunkon, amikor helyt állunk a legnehezebb körülmények között is. Amikor többek vagyunk, mint egy egyszerű könyvtár.

A könyvtár rendezvényeit többféleképpen próbáltam csoportosítani, amikor erre az előadásra készültem, és természetesen tűnt a rendezvények fajtái szerint haladni, a későbbiekben ezt is teszem. Azonban van egy fontos kérdés, amely nálunk, az Országos Széchényi Könyvtárban kikerülhetetlen: nekünk vannak saját rendezvényeink és vannak befogadott rendezvényeink. Most erről az utóbbi problémakörrel szólnék.

Minden reprezentatív térrel rendelkező épület gazdája jól tudja, hogy időnként megkísértik. Megkeresik a politikai szervezetek, megkeresi a fenntartója, megkeresi kisebb cég, megkeresi nagyobb cég, megkeresi diplomáciai testület és végül megkeresik a jóbarátok, hogy ugyan nem segítenék-e ezt vagy azt a rendezvényt befogadni, kicsit kiállítani, támogatni. Hiszen ez neked/önöknek semmiség. mondják, éppen csak egy kis jóindulatot kérnek, egy kis helyet, egy kis figyelmet. az éppen üresen árválkodó kiállítótérek egy szegletét.

Könyvtárigazgató legyen a talpán, aki e helyzetben semleges tud maradni. Ha politikai színezetű a rendezvény: bcengedje-e egyáltalán? Ha igen, milyen színűvel teheti meg? Ki és mikor fog tiltakozni a másik vagy a harmadik oldalról? Ha multicég kínál busás összeget a terem használatáért, s lengeti meg világhírű művészek nevét mint lehetséges fellépőket, engedjünk-e a pénz hatalmának, tudva, hogy onnantól kezdve a könyvtár homlokzatán és fogadótereiben a cég uralkodik majd egy-két napig, s ez megütközést kelthet saját kollégáinkban, de a bctérő olvasókban is? Ha diplomáciai kérés érkezik, és maga a nagykövet jelenik meg kérésének tolmácsolására, hogyan lehetünk a legudvariasabbak, és mit ígérjünk meg jó szívvvel? Végül hogyan mondhatunk nemet barátainknak, akikkel esetleg több évtizedes kapcsolat fűz össze, és akiknek múlt- vagy jövőbeli jóindulatáért mi is hálásak vagyunk és számíttunk?

Olyan kérdések ezek, amelyeket sokszor végig sem gondolunk, mégis a mindennapok gyakorlata azt mutatja, hogy ezt a problémakört is kezelni kell, még-hozzá udvariasan. Ha elfogadnak egy tanácsot, s meghallgatják azt az érvelést, amelyet saját kárunkon tapasztalva most már mi is alkalmazunk az OSZK-ban, talán találnak benne néhány fogódzót.

Rendezvénypolitikánkban két terület van, mely abszolút elsőbbséget élvez: tereket kívánunk nyújtani a könyvtárszakmai, kultúrpolitikai párbeszédeknek, ezt azt hiszem, mindenki tapasztalta már, aki a legkülönfélébb könyvtári egyesületek és konferenciák résztvevője volt nálunk, a Várban.

A második szervező elv, amelyre programjaink válogatását és a beérkező kéréseket felfűzzük: az a könyv, az írásbeliség, a könyvkultúra ápolása, illetve a hagyományos és a digitális kultúra közötti átmenet segítése. Ennek alapján döntjük el, és most már következetesen erre az érvelésre fűzzük fel, hogy kit milyen programmal engedünk be termeinkbe. Minél régebben és minél következetesebben gyakoroljuk ezt az elvet, számomra úgy tűnik, egyre inkább tudomásul veszik azt. Így önöknek is csak ennyit tudok ajánlani: csak jól körülírható elvek mentén fogadjanak be programokat. Tartsák meg a hely szellemét, a könyv, az írásbeliség, vállaltan a magaskultúra szolgálatát.

Még egy jó tanács a befogadott rendezvények lebonyolításához. Ha úgy döntünk, hogy mégis külsős programot engedünk be falaink közé, úgy rögtön az első egyeztető megbeszélésről készítsünk emlékeztetőt, amelyben részletesen leírjuk, milyen határidőket kell tartanunk a sikeresség érdekében, személy szerint ki a felölőse egy-egy feladatnak, de legfőképpen, hogy az anyagi terheket ki állja. Jó, ha figyelmeztetjük partnerünket, hogy az első emlékeztetőtől történő bármilyen eltérés az együttműködés felmondását vonja maga után. Tapasztalataim szerint az írásba adott terminusok sokszor kényszerítő erejűek, mindkét fél komolyabban veszi vállalásait.

A rendezvények csoportosítása

Az alábbiakban a fő rendezvénytípusokról és azok néhány jellegzetességéről kívánok szólni.

Konferenciák

Minden nagy konferenciánk szervezésénél általában három fő szervezőbizottsággal dolgozunk. Hosszú évek tapasztalata, hogy ennél több ember közreműködése már sokszor terméketlen vitákhoz vezet. Nagyon fontos, hogy legyen egy ember, aki szakmailag kézben tartja a programot, akinek neve megkérdőjelezhetetlenné teszi a konferencia értékét. Jó, ha mellette van egy másik szakember, aki segít a program összeállításában szakmai részről; végül van egy végrehajtó (az esetek többségében ez lennék jómagam), aki kézben tartja a gyakorlati dolgokat.

A programok összeállításánál általában mi magunk, vagyis a szervezőbizottság kéri fel az előadókat, gyakorta megadjuk azt a témakört is, amelyről az illető kollégát hallani szeretnénk. Ezzel a módszerrel két dolgot kerülhetünk el: az egyik, hogy esetleg kevésbé gyakorlott, önjelölt előadó jelentkezik, másrészt, hogy a konferencia gondolatmenetébe nem illő témáról beszél. Mondhatják, nem túl demokratikus lépés kijelölni, kit is akarunk hallani. Erre én azt mondom, hogy a jó fiatal szakembereket korán észreveszi minden szakma, így nevük előbb-utóbb gyakorlati tevékenységük kapcsán úgyszólván bekerül a köztudatba, nem kell tehát attól félnünk, hogy ismeretlen tehetségek maradnak paragon.

Az előadókat először mindig szóban kérdezzük meg, hogy elvállalják-e a felkérést, csak amikor ígént mondanak, akkor küldünk részükre hivatalos felkérést. A felkérőlevél mindig az intézmény igazgatójának aláírásával megy ki, tartalmazza a konferencia pontos címét, idejét, helyét, az előadás lehetséges hosszát. Végül felkérjük a kedves előadót, előadása pontos címét egy adott határidőig közölje a szervezőbizottsággal. Erre nagy szükség van, hiszen senki nem szeret általa ismeretlen címet látni a meghívón.

Szerencsés esetben a könyvtár tudja finanszírozni az egységes arculat kialakítását a konferencia kapcsán. Ez azt jelenti, hogy a meghívó, a konferencia plakátja, az esetleges hirdetések, mind-mind azonos grafikával, vezérelmekkel, betűtípussal, tervezetten jelennek meg.

A konferencia népszerűsítése az egyik legnehezebb feladat, hiszen általában ez az, amire nem marad pénz. A reklám – legyen szó írott vagy elektronikus sajtóról – megfizethetetlen, ezért vagyunk kénytelenek a különféle levelezőlistákhoz, intranetekhez fordulni, illetve adott esetben társadalmi célú hirdetésekkel, közérdekű közleményekkel élni, ahol a sugárzási díj (akár rádióról, akár televízióról legyen szó) minimális.

Minden rendezvényünk kapcsán küzdünk azzal a problémával, hogy hány résztvevőre számíthatunk. Ezzel kapcsolatosan hosszú évek folyamán felgyűlt tapasztalatom, hogy a meghívottak tíz százaléka jön el a rendezvényre. Így kb. 1000 meghívó kiküldése után számíthatunk 100 résztvevőre. Eztől csak azok a valóban nagy népszerűségű, kiemelt események mutatnak, ahol fontos állami személyiség, miniszterelnök vagy államelnök látogat el hozzánk.

Címlistáinkon kb. 1200 név szerepel, e listákból a rendezvény típusának megfelelően válogatjuk ki, hogy ki kapjon meghívót. A címlisták karbantartása rop-

pant fontos kérdés. Ehhez képest teljesen esetlegesen értesülünk a bekövetkező változásokról. Gondolják meg, hogy listáink nemcsak a könyvtárakra terjednek ki, hanem a kormányzati szervekre, országgyűlési bizottságokra, nagy közgyűteményekre, újságírókra, a közélet fontos szereplőire, hát erre csak annyit tudok önöknek mondani, ez bizony egy zsák bolha, ahol a változásokat követni nagyon nehéz. Tudjuk jól, hogy változatlan dolog egy már régebb óta arról a munkahelyről eltávozott kollégát megszólítani (nálunk ebben a témában a még mindig Juhász Gyula főigazgató úr nevére érkező levelek vezetnek, aki idestova 12 éve halott), ezért próbálunk mindent elkövetni, hogy naprakészek legyünk. Nem mindig sikerül, őszintén bevallom, nincs egy olyan egységes adattár, amelyhez biztosan fordulhatnánk, így évente egyszer csinálunk egy nagy revíziót, részben telefonon, részben az interneten a honlapokat átlapozva.

A meghívók kiküldését általában úgy időzítjük, hogy az tíz nappal - egy héttel az esemény megrendezése előtt érkezék a meghívottakhoz. Ez jó módszernek tűnik, még sem túl távol, sem túl közel nincs az adott nap, egy héttel előre még talán látunk sokszor zavarodott életünkben is, de a kapkodás is elkerülhető, hogy egyik napról a másikra kell átrendeznünk életünk folyását, ha jelen akarunk lenni a rendezvényen.

A népszerűsítés kihagyhatatlan formája ma már a honlap, illetve más honlapokon a belinkelés. Saját honlapunkkal nincs probléma, de más honlapokon a linkek elhelyezése már problematikus. Tapasztalataim szerint nem szívesen engednek ennek a kérésnek az internetes újságok sem.

A konferencia szervezésében következő lépés a részletes forgatókönyv megírása, ahol minden technikai tudnivalót összefoglalunk. Attól kezdve, hogy kiket jelölünk ki levezető elnöknek, az igényelt technikai berendezések felsorolásáig, adott esetben a tolmácsolás körülményének említéséig, hogy tartunk-e és mikor szüneteket, ott milyen étkezést biztosítunk, van-e szóróanyag, azt hol és mikor vehetik át a vendégek, tehát az összes információt, amely az előadások környezetét teremti meg. Amikor életemben először használtam a „forgatókönyv” kifejezést egy rendezvény összefoglalására, bizony nagyképűnek, fellengzősnek éreztem a szóhasználatot. Aztán lassan megtanultam, hogy a szervezés szempontjából ez a legnélkülözhetetlenebb eleme a konferencia sikeres lebonyolításának. Olyan kotta, amelyhez minden szervezőtárs, közreműködő biztosan fordulhat, ha kérdése van. Tapasztalataim szerint a legrészletesebb forgatókönyvek bizonyulnak a leghasznosabbnak. Ne gondoljuk, hogy túl kukacosak lennénk, ha minden apró körülményt felsorolunk. Gondosságunk a későbbi siker záloga. Magam, aki már nem tudok egy-egy rendezvényen csak mint szemlélő részt venni, borzalmas baklövésnek könyveltem el a Művészetek Palotája átadóünnepségét, ahol hangos nevetésbe fulladt mind a díszkulcsok átadása, mind a szalagok átvágása. Lám, ide vezet az improvizálás, amikor pontos rögzítés nélkül, az összes lehetségesen adódó helyzetet végig nem gondolva szerveznek meg egy eseményt. Az adott körülmények között lépésről lépésre kellett volna követni a forgatókönyvet, a szereplőket a színpadra állítani, így nem történhetek volna meg a névösszekeverések, a totális káosz a rendezvény, kiállításmegnyitó, sajtótájékoztató – forgatókönyvét pontosan megírni.

Minden konferenciánál hagyjunk elegendő időt vitára. Tapasztalataim szerint ezek a pillanatok a konferencia legértékesebb részei, ahol a legérdekesebb hoz-

zászólások és vélemények elhangzanak. Sokszor itt lendül be igazán a fantázia, és itt születnek a legjobb ötletek. Szerintem az a kívánatos, ha minden négy egy-más után elhangzó előadás után lehet egy kis vitát és szünetet tartani.

Én magam sokkal jobban szeretem, ha az előadó nem szóról szóra megírt előadással áll ki a közönség elé, hanem jegyzetei alapján beszél. Meg kell mondanom, nagyon kevés olyan embert ismerek, aki tud így előadást tartani, mégis minden alkalommal próbálom előadóimat ebbe az irányba terelni. Az ok roppant egyszerű: egy otthon, a számítógép előtt megírt feszes szöveg, amit írásban látunk, sokkal gyorsabb gondolatmenetet igényel, mint egy előszóban, kissé redundánsabb előadott okfejtés. A közönség figyelmének akár egy röpke percnyi kihagyása az írásban szigorúan végigvezetett szál elejtését jelentheti, mire felkapjuk fejünket, az előadó gondolatmenete már messze jár, és követni is alig tudjuk. Előszóban mindez kicsit más, ott a szöveg kötőszavai, az intenzívebb kontaktustartás a közönséggel lehetővé teszi a lazább gondolatkövetést. Életem igazán nagy előadásaira emlékezve azért tudom azokat a mai napig szó szerint visszaidézni, mert az előadó nekem is hagyott helyet, hogy gondolatait értelmezsem, felfogjam, nem saját, a tárgykörben megfogalmazható maximális okosságát akarta mindenáron rám erőltetni a rendelkezésre álló idő alatt. Nézzék el nekem, hogy gyakorlatlanságom miatt én magam még nem ezt a módszert alkalmazom, de a jövőben törekedni fogok erre.

A konferencia lezárása és az ott elhangzott előadások közzététele az, ami igazán értékessé és maradandóvá teszi munkánkat. Jó esetben, mint a tavaly novemberben nálunk megrendezett *Kulturális örökség – kulturális közvagyon* című konferencia kapcsán meg tudjuk jelentetni az előadásokat könyv formában. Ha erre nincs mód, akkor is ajánlom, hogy még időben, azaz néhány nappal a konferencia után kezdjük el előadóinkat nyüzni azzal, hogy adják le előadásuk írott változatát. Ha máshol nem, a könyvtár honlapján bizonyosan elfér a teljes szöveg. Ha mégis megadatik az a nagyszerű lehetőség, hogy könyv formában jelenünk meg, ott bizony a segédszerkesztői munka is rám hárul, sokszor még a jegyzetek egységesítése is, de ezt egy valóban minőségi anyag esetében az ember örömmel vállalja.

Kiállítások

Életem legnagyobb élményei, de legszorongatóbb és legstresszesebb időszakai is nagy kiállításaink előkészítéséhez kapcsolódnak. Az elmúlt tíz év sem volt elegendő ahhoz, hogy rutinfeladatként kezeljem a kiállítások szervezését. Sokszor tetemes felelősségről és még tetemesebb összegekről beszélünk. Csak érzékeltetésképpen: eddigi legbonyolultabb és legdrágább kiállításunk, *A Tíz Bambusz Csarnoka* című kínai könyv- és nyomdászattörténeti kiállítás 2003 őszén, közel két év előkészületet és 35 millió forintot igényelt.

Nézzük végig, hogy is áll egy-egy kiállítás megszervezésének menete. Mindekelőtt azzal kezdem, hogy mi kiállítani vágyó nemzet vagyunk. Heti rendszerességgel keresnek meg minket a legkülönbözőbb témákban nálunk kiállítani vágyó magánemberek és intézmények. Elutasításukra vagy meghallgatásukra a fentebb már kifejtett alapelvek szerint kerül sor.

Ha megszületett az elvi döntés arról, hogy egy kiállítás létrejön (a kínai kiállítás esetében a pekingi Kínai Nemzeti Könyvtár és a Széchényi Könyvtár között), ott legelőször a magyar oldalról felelős szakmai vezetőt, a kurátort kell megkeresni.

Ő lesz az, aki szakmai kérdésekben dönt. Az ő jóváhagyásával készül el a kiállítási tárgylista, ennek külföldről kölcsönzendő dokumentumok esetében minimum egy, de inkább másfél évvel a kiállítás megnyitása előtt készen kell állni. Mire fel ez a nagy sictség? Nos, a hátramaradó egy évben részletes együttműködési megállapodás születik, arról, milyen feltételekkel, hogyan kapjuk meg a kívánt műtárgyakat, rögzítjük, hogy a kiállításra történő felkészítés igényel-e restaurátori munkát (ezt természetesen csak a kölcsönző könyvtár munkatársai végezhetik el), meg kell állapodnunk arról, hogy a katalógus számára milyen fotókat kapunk (a fotókat szintén csak a kölcsönző könyvtár munkatársai készíthetik el), a részletes tárgyleírásokat magyarul és legalább egy világnyelven el kell készítenünk, meg kell szervezni a műtárgyak szállítását, és ha mindezt végiggondoltuk, egy olyan együttműködő partner esetében, mint a Kínai Nemzeti Könyvtár – ahol bizony még a levelezés is többször kínai nyelven bonyolódott – nem is tarthatjuk hosszúnak az egy évet.

Legnagyobb szerencsémre nagy kiállításainkon kitűnő kurátorokkal dolgozhattam együtt. Így elsősorban Karsay Orsolyával, aki kéziratos kiállításaink szakértője, dr. Ferenczy Máriával, aki nagyszerű sinológus, és már együtt dolgozom a 2007-ben megrendezendő francia libertinus irodalmat s a kísérő erotikus illusztrációkat bemutató kiállítás megrendezésén Granasztói Olgával. Hol van még 2007 ősze – kérdezhetik önök, az én válaszom az, hogy bizony nagyon gyorsan itt van, s ennek az évnek a végére itt is végleges tárgylistát kell letennünk az asztalra ahhoz, hogy a továbbiakban késedelem nélkül dolgozhassunk.

Nem kívánom részletesen ismertetni azt az igen bonyolult munkafolyamatot, amely egy ilyen nagy kiállításnál elengedhetetlen, hiszen önök nyilván ritkán találkoznak hasonló volumenű munkával. A továbbiakban csupán a kisebb kiállításokhoz is használható tanulságokat fogom megosztani önökkel.

Ha megvan a kiállítás tárgya, megvan a szakmailag felelős ember és megvan a rendelkezésre álló pénzösszeg, akkor a legfontosabb teendőnk az, hogy egy jó közönségszolgató, de ízléses címet találjunk kiállításunknak. Tapasztalataim szerint ezt mindig a kurátorok találják meg; ők azok, akik az anyaggal részletesen foglalkozva találnak egy-egy olyan idézetet, eredeti könyvcímet, amely a kiállításból kiemelve is értelmes egészset alkot, és elég hangzatos ahhoz, hogy becsalogassa a látogatót. Így történt ez *A Tíz Bambusz Csarnoka* esetében is, ahol ez a cím az írástudó festészet témáit és elveit bemutató, alapvető kézikönyv címe, de így történt ez a mostani kiállításnál is, ahol a *Pannóniai Fénisz, avagy hamvából fel-támadott magyar nyelv* cím egy Decsy Sámuel rőpirat címe volt eredetileg.

Szerencsés, ha kiállításunknak egységes arculatot adunk. Ez azt jelenti, hogy egy grafikai elem, jellemző forma és színrendszer vonul végig a meghívón, a katalóguson, a plakátokon, a szórólapokon. Így az érdeklődő nagyközönség jól azonosítja a kiállítást, mert a különböző nyomtatott termékek szépen összerakhatók.

A kiállítás két legköltségesebb eleme a katalógus és maga a díszlet vagy látvány, amellyel a látogató találkozik.

A katalógusaink azt a jól bevált rendszert követik már évek óta, hogy egy vagy több bevezető tanulmány után a részletes tételleírások következnek. A bevezető tanulmányok átfogó képet adnak a tárgyaltról, annak jellegzetességeiről, rámutatnak a korszakkal foglalkozó tudomány egy-egy éppen aktuális problémafelvetésére, tárgyalják a tudományág legújabb eredményeit. Nem árt emlékeztetni

kedves tanulmányíróinkat, hogy itt nem a szakma, hanem a nagyközönség számára írnak, így kívánatos a tiszta és érthető fogalmazás, a túl gyakori idegenszó használat elkerülése, és egyáltalán, valamiféle kedvesség, úgymond, odahajlás az érdeklődő olvasóhoz.

A tárgy-leírásoknál megpróbáljuk ugyanezt az elvet követni, hiszen ott sem az évszámok és adatok, a tudomány összes eredményének egybefogása a cél, hanem az adott műtárgy valamilyen jellegzetességének, bájának kiemelése, amelyről a látogató valódi élményt visz majd haza.

Hiszem, hogy kiállítási katalógusaink a legjobb értelemben vett népszerűsítő olvasmányok, pontosan ezért, mert a fentebb leírt céllal és igénnyel íródtak.

A kiállítás másik sarkalatos pontja a kivitelezés, a látvány és díszletterv. Ez az, amellyel a belépő látogató elsődlegesen találkozik. És ez az, amely rendre a legnagyobb gondot okozza mindannyiunknak.

Itt álljunk meg egy pillanatra, mert elérkeztünk egy megkerülhetetlen elvi és gyakorlati problémához, amelyet szeretnék önökkel együtt végiggondolni. Ez pedig a kiállítás műfajának jelenleg is tapasztalható válsághelyzete, a múzeumok és kiállítótermek típródása abban a kérdésben, hogy a jelenleg lehetséges két út közül melyiket válasszák. Az egyik út a kiállítás hagyományos, leíró formája, ahol a látogató saját magára van utalva a kiállítás felfedezésében, ahol a kiállított műtárgyak a kánon megtestesüléseként, a közös kulturális emlékezet hitelesítő darabjaiként állnak a látogató előtt. Ezzel a kiállítási formával úgy másfél évtizeddel ezelőttig nem is volt nagyon probléma, hiszen nem ismertük a másik utat, azt a fajta élményparkot, amelyet manapság a látogatók egyre több helyen látnak és igényelnek, amelyre jó példa a megújult Természettudományi Múzeum állandó kiállítása, a Millenárison egykor volt *Almok-álmódói – világraszóló magyarok* című kiállítás, és minden bizonnyal ilyen lesz a még formálódó *Jövő háza* kiállítás is, amely ez év őszén nyílik, szintén a Millenárison. Ez a másik út, ha mégoly csalogató is a kiállításszervező könyvtáros számára – hiszen jelenlegi kultúrpolitikánk a múzeumok Alfa programjával a kiemelt jelentőségű, nagy tömegeket vonzó kiállításokat támogatja – gyakorlatilag járhatatlan. Járhatatlan, hiszen a látogatót középpontba állító, itt nyomogató, ott belenézős, amott rejtetsarkos interaktív kiállítások tömegtelen pénzt és meglehetősen nagy teret igényelnek. Legtöbbünknek, akik elsősorban nem önálló múzeumként, hanem csupán kiállítóteremként működünk, ez a megoldás szinte lehetetlen. Itt jön a megkerülhetetlen kérdés, hogy kell-e, szabad-e egyáltalán kiállítási politikánkkal ezt az utat követnünk.

Van olyan hang a mai szakemberek körében, amely óva inti a múzeumokat ettől a mindenáron való népszerűsége törekvéstől. Óva intenek attól, hogy mindenáron elébe, vagy esetleg alá menjünk a látogató igényének és ízlésének, akik úgy gondolják, hogy az igazi kiállítás még mindig az, amelyik diskurzusra hív: ahol a látogató szellemi tartalékai, ismeretei, figyelmének összpontosítása nélkülözhetetlen a kiállítás megértéséhez, befogadásához. A könyvtár – mint elsődlegesen mégiscsak könyvkiállítások színhelye – soha nem fogja azt az interaktív élményt nyújtani a látogatónak, mint a Természettudományi Múzeum Noé bárkája vagy óriásmamutja, és nem fog vetekedni a Monet-kiállítás sikerével. Egy könyv-, kézirat- vagy térkéпкиállítás szépsége mindig a szemlélődésben, az apró részletekben, az iniciálék gazdagságában, a tipográfiában, a kötések aranyozásában rej-

lik, s ez így helyes. Magam éppen a Monet-kiállítás kapcsán jöttem rá, mennyire elviselhetetlen és élvezhetetlen egy zsúfolásig megtelt kiállítási terem. A kiállítás, a könyvkiállítás különösképpen, csendes, visszafogott műfaj, és ezt tudnunk kell vállalni a világ felé is. Mindez nem jelenti azt, hogy nem lehetünk tanító szándékúak, jól láthatóak, alkalmasint populárisak. Életem nagy vágyát osztom meg önökkel akkor, amikor elárulom, hogy mennyire várom azt a pillanatot, amikor egyszer az életben úgy rendezhetek meg egy corvina-kiállítást, hogy ott vezető díszletépítésszel rekonstruálhatjuk Mátyás egykori könyvtárát, természetesen másolatban, és kicsiknek-nagyoknak bemutatathatjuk, milyen is lehetett az érzés, belépni az egykor világhíres corvin könyvtárba...

Azonban a kiállítások építése különleges szakma. Ebben az országban nagyon kevesen művelik és nagyon kevesen művelik jól. Akik pedig a legjobbak, azok bizony megfizethetetlenek. Itt tehát ismét abba problémába botlunk, hogy meg kell találnunk azt a szűkös utat, ahol a kiállítás installálása még nem viszi el az összes pénzünket, mégis élményt ad a látogatóknak.

Célravezető, ha a kiállítást rövidített, on-line verzióban honlapunkra is felteszszük. Ha a kiállított tárgyak fotóit, rövid lefrással felvisszük az internetre, könnyű áttekintést adhatunk a kiállításról. Különböznék is vannak, akik azt mondják, hogy a tényleges kiállítások kora lejárt, a jövő a digitális gyűjteményeké, csakúgy, mint a digitális könyveké. Én magam a jövőt nem látom, csak azt feltételezem, hogy a világ nagy múzeumai, így sok magyarországi múzeum is éppoly fontos turisztikai célpont, mint egy jó gyógyfürdő vagy egy szép műemlék, ezért amíg a világon turisztika létezik, addig a múzeumok léte megkérdőjelezhetetlen. Természetesen az új kommunikációs formák a virtuális kiállítások, kiállításlátogatások létét is legitímálják.

A kiállítás nélkülözhetetlen eleme a megnyitőünnepség, amelynek szervezési folyamata nem sokban különbözik a már leírt konferencia- vagy rendezvényszervezéstől. Itt is ki kell választanunk, hogy kit kérünk fel a kiállítás megnyitására. A választásba gyakorta játszhat bele politika. Én magam legjobban azt szeretem, ha egy kiállítást egy ahhoz a korhoz jól értő, jól beszélő, népszerű tudósember nyit meg. Volt már erre is példa, bár nem sok. A kiállítás megnyitását általában egy nappal sajtótájékoztató előzi meg, amelynek megszervezéséről külön szólok még.

Végül hátramarad a kiállítás népszerűsítése, erre általában, semmiféle pénzünk nem marad. Így a sajtóhagyomány, sajtókapcsolataink, a honlap és a társadalmi célú hirdetés, néha metróplakátok maradnak mint végső megoldások. Csak emlékeztetem önöket, hogy a jelenleg futó Nagy Könyv-kampány egy milliárd forintba került, és noha lassan egy hónappal vagyunk túl a bemutatkozáson, még mindig nem ettől hangos az ország. El lehet akkor képzelni, hogy néhány százezer forint mire elég egy kiállítás népszerűsítésében. Szinte semmire. De mindig abban bízom, hogy az igényes közönség akkor is megtalál minket, ha nem óriásplakátokon hirdetjük magunkat.

Sajtókapcsolatok

Talán ez a része a munkánknak az, amely – ha gondosan ápoljuk – a leggyümölcsözőbb lehet. Ha jól tartjuk a napi- és hetilapok, a rádiós hírműsorok kulturális szerkesztőit (jóltartás alatt értsd: bármikor önzetlen segítség felajánlása

könyvtári és tanulmányi ügyekben, megjelenő könyveinkből tiszteletpéldány), akkor számíthatunk arra, hogy programjaink hírei rendszeresen helyet kapnak a műsoraikban, újságjaikban. Ne felejtsük el, hogy az újságíróknak hír kell, és meglehetősen hálás azért, ha e hírnek nem magának kell utánajárnia, hanem egyenesen feltáraljuk neki.

Jelentős rendezvényeinkről időben adjunk ki sajtóhírt. Ahhoz, hogy egy rendezvényről az adott napon beszámoljon a sajtó, nagyjából egy héttel a rendezvény előtt kell kiküldeniünk az értesítést, majd a megelőző két napban adjuk ki a hivatalos sajtóközleményt. Sajtótájékoztatóinkon előre elkészített dossziéba rakjuk össze mindazt a tudnivalót, amelyet érdemesnek tartunk közölni az érdeklődőkkel, így nem csak jegyzeteik útján tájékozódnak majd, és sokkal kisebb a valószínűsége az elírásoknak, pontatlanságoknak a később megjelenő cikkekben.

Összefoglalás

Önök e szakmai nap címének azt adták, hogy párbeszéd a környezettel. A párbeszéd egy könyvtár életében azt jelenti, hogy miközben reflektál a külvilág változásaira, ezt a külvilágot maga is próbálja formálni. Csak így, az intenzív diskurzus keretében maradhatunk beszélőviszonyban a környezetünkkel. Ezt a diskurzust tartják fent rendezvényeink, amelyek megmutatják a külvilágnak, hogy mennyivel többek vagyunk, mint egy könyvtár.

Kiss Barbara

	<p>Megjelent a Könyvtári Intézet kiadásában <i>Az iskolarendszeren kívüli könyvtári szakképzés füzetei</i> című sorozat legújabb tagja:</p>
	<p>A könyvtárosasszisztens-képzés alapfogalmai (Összeáll. és szerk. Hangodi Ágnes és Törökne Jordán Katalin)</p>
	<p>Részlet a Bevezetésből: „A könyvtáros asszisztens számára fontos, hogy pontosan ismerje azokat a fogalmakat, szakkifejezéseket, amelyeket munkája során használ. Füzetünkben azokat a fogalmakat gyűjtöttük össze, amelyekkel a hallgatók már a képzés során találkoznak, ezek a későbbiekben gyakorlati munkájuk alapját jelenthetik. A szócikkek összeállítása során a közérthetőségre törekedtünk, ezért nemcsak a könyvtárosok által ismert szabványok meghatározásait vettük át, hanem egyéb forrásokat is felhasználva kiegészítettük, bővítettük a definíciókat.”</p>
	<p>A füzet – a sorozat korábban megjelent tagjaival együtt – 400,- Ft-os áron megrendelhető postai úton a Könyvtári Intézet Oktatási osztályának címzett levélben (1827 Budapest, Budavári palota F. ép.) vagy az oktat@oszk.hu e-mail címen.</p>

Hajdani vélemény a könyvtárosi etikáról

(Kérdések, tézisek és antitézisek)

1. A könyvtárosság szakma vagy hivatás?
2. A szakma és hivatás különbségét az anyagi érdekeltséghez való viszonyban kell keresnünk: a szakma anyagi érdekeltséget feltételez, a hivatás ezt kizárja. Ebből következik, hogy a szakmai etika jogokat is tartalmaz, a hivatási etika csupán kötelességeket.
3. A könyvtárosság szakma, ha valaki csupán a megélhetési lehetőségnek egyikének tekinti. A könyvtárosság hivatás, ha valaki tiszta szívből csinálja és nem cserélné semmifélc, magasabb anyagi lehetőségeket kínáló pályával.
4. Etika csak azoknál a pályáknál alakulhatott ki, amelyek gyakorlásához – a különleges szaktudás mellett – fontos társadalmi érdek is fűződik (pl. orvosoknál, ügyvédeknel, tanároknál stb.). E pályák etikai szabályainak a megsértéséből a társadalomra kár származik.
5. Csak akkor van értelme etikáról beszélni, ha a szabályok megsértése következményekkel jár (mint pl. orvosoknál, ügyvédeknel). A könyvtárosoknál a társadalmi érdek igen homályos; az etika megsértése következményekkel nem jár (pregnánisan nem, csak közvetve nyilvánul meg), ezért nem érdemes könyvtárosi etikáról beszélni.
6. A könyvtárosi etika ellenpólusa: a könyvtáros társadalmi megbecsülése.
7. A társadalmi megbecsülés feltételei:
  - a) Az intézmény nélkülözhetetlensége: olyan szolgáltatások nyújtása, amelyeket csak itt kaphatnak meg az érdeklődők. Ebben a megvilágításban helyes-e, ha a könyvtár pl. előadásokat, műsoros esteket rendez – más intézményekkel versengve?
  - b) Különleges szakértelem.
  - c) A felhasználók önzetlen, készséges kiszolgálása.
8. Hasznosabb-e, eredményesebb-e a jogszabály erkölcsi szabály helyett?

9. Az etika ott kezdődik, ahol a jogszabályok végződnek. A könyvtári jogszabályok jelentős részének megsértése nem jár szankciókkal, tehát a jogszabályok megsértését is etikai kérdésként kell felfognunk.
10. A hivatási etika a pálya képviselőire érvényes magatartási normák összessége. Kötelességeket tartalmaz, de jogokat nem.
11. Nincs külön könyvtárosi etika, mert az általános etikai normák tartalmazzák a hivatási etikát. Fontos a könyvtárosi etika hangsúlyozása, mert különleges társadalmi érdek fűződik hozzá, hiszen egyedül a könyvtár alkalmas meghatározott társadalmi szükségletek (szolgáltatások) kielégítésére.
12. Mi a különbség a szocialista és a burzsoá könyvtárosi etika között? Van-e közös vonások, „örök” értékek?
13. Az etikai követelmények állandóan változnak, nem lehet őket hosszabb távon rendszerbe foglalni. Az etikai követelmények jelentős részét több generáció is magáénak vallhatja, ezek az alapelvek különböző társadalmi rendszerek között is érvényesek.
14. Könyvtárosi etikai követelményeket (normákat) formáló tényezők:
  - különleges, korszerű ismeretek;
  - kapcsolattartás a szakma képviselőivel, aktív részvétel a közös gondok megoldásában;
  - válogatás nélkül minden olvasó önzetlen, aktív segítése, készség teljes „ismerettárának” átadására, még saját érdekének háttérbe szorítása árán is;
  - jóindulatú diszkréció (az olvasó kérdéseinek és tájékoztatlanságának diszkrét kezelése);
  - társadalmi elkötelezettség;
  - a társadalmi szükségletek követése, kielégítésük előmozdítása;
  - az emberi tudás felhalmozott, írásba fektetett érdekeinek óvása;
  - a könyvtár egésze esztétikai külsejének ápolása, vonzó körülmények kialakítása, a felhasználók zavartalan munkájához szükséges feltételek megteremtése.
15. E magatartási normákat csak a társadalom szentesítheti.
16. Az etikai normák minden könyvtártípusra érvényesek. Más normák érvényesek a közművelődési könyvtárakban és mások a tudományos könyvtárakban.
17. A könyvtárosi etika jelentősége minden munkakörben megnyilvánul. A könyvtárosi etika csak a közönséggel közvetlen kapcsolatban állókra korlátozható.

18. Gyenge, selejtes műveket ne szerezzem be, ne adjon kézbe a könyvtáros. A gyenge irodalmat is ajánlja a könyvtáros, mert ezzel nyeri meg az olvasót.
19. Minden olvasót (társadalmi pozíciójától, képzettségétől, beosztásától függetlenül) egyforma készséggel kell kiszolgálni. Kiemelkedő személyiségekkel megkülönböztetett figyelemmel kell bánni. Kivételeket is kell tenni, mert ők a társadalomnak is többet nyújtanak.
20. Mit teygen a könyvtáros, ha etikába ütköző utasítást kap?
21. Saját személyes érdekeit feláldozza-e a könyvtáros (pl. kutatási eredményeinek közlésével)?
22. A könyvtárosi pálya „nyitottsága”, vagyis a más szakterületekről a könyvtárosi pályára lépők (szolgáltató könyvtárosok) kedvezően hatottak-e az etikára?
23. Az etika tudatos magatartás-e, ami tanítható, vagy csupán tapasztalati úton: példamutatással, neveléssel sajátítható el?

1975. május 8.

* * *

A fenti – eddig nem publikált – összeállítást a Magyar Könyvtárosok Egyesülete 1975. szeptember 18-20-ra kitűzött egri vándorgyűlést előkészítő vita résztvevői kapták kézhez. Hogy miért vált szükségessé e szokatlan előkészítés, azt az e korszakról személyes élményekkel nem rendelkező ifjabb kolleginák és kollégák kedvéért vázolom.

Akkoriban az MKE ellenőrzőbizottságának elnökeként – tanácskozási joggal – részt vehettem az elnökségi üléseken, így alkalmam nyílt azt javasolni, hogy az egri vándorgyűlés témája a könyvtárosi hivatás és etika legyen. A témával az elnökség egyetértett, Székely Sándor, az MKE akkori elnöke azonban óvatos volt. Ideológiai kérdésről lévén szó, némi aggodalom érződött ki szavaiból, amelyek mögött ez állt: vajon nem siklik-e valamelyik előadó téves útra, amiért őt mint elnököt az illetékes pártbizottság megfocdi? Ezt megelőzendő azt javasolta, hogy rendezzen az egyesület előzetes vitát a hivatás-etika kérdéseiről, hogy az előadók „összeegyeztethessék” mondandójukat. A vita vezetésére engem kért fel. Kissé meglepett a felkérés, de nem estem zavarba. Évek óta érdeklődtem a könyvtárosi eszméramlatok története iránt, így eléggé gazdag anyagom volt annak egyik dédelgetett fejezetéről, a könyvtárosi hivatásról vallott nézetekről, tehát nem ért felkészületlenül a felkérés. Elővettem hát céduláim, és összeállítottam a vita alapjául szolgáló – fenti – 23 tételt.

Most, Papp Istvánnak a Könyvtári Figyelő 2004. évi 2. számában megjelent magvas tanulmányát elolvasva, jóleső érzéssel győződtem meg arról, hogy az eddig nem publikált, fenti *Vélemények*... 23 pontja harminc év alatt sem veszített időszerűségéből.

Wallehsausen Gyula

Kedves Olvasó!

Az Országos Könyvtári Kuratórium kérésére sorozatot indítunk, amelyben a megyei könyvtárak vezetőit szólaltatjuk meg. Terveink szerint minden hónapban megjelenik egy-egy beszélgetés. Természetesen ezek az interjúk elsősorban az adott intézmény aktuális problémáival, szakmai terveivel foglalkoznak, de mindig megjelenik a kérdések között az Országos Könyvtári Kuratórium által javasolt néhány kérdés is. Ezek elsősorban a kulturális stratégiával, a regionalizmus és a könyvtári ellátás problémakörével és a most kidolgozás alatt álló könyvtáros etikával foglalkoznak. Reméljük, a cikksorozat színes képet ad majd a megyei könyvtárak jelenéről és terveiről, valamint megszívlelendő szempontokat a fenti kérdéskörökkel kapcsolatos véleményekről.

Szombathelyen áprilisban

Már a Római Birodalom idején sokan fordultak meg Szombathelyen, hiszen a hat méter széles, bazalthurkolatú Borostyánkő út Savariát is átszelte. A Földközi-tenger partjáról indult és a mai Bécsen keresztül, a Klodzkői-völgykatlanon vagy a Morvai-kapun át a lengyel területeken Kalisz városa mellett, a Visztula mentén vezetett egészen a Balti-tengerig. A vándorkereskedők különböző bronz tárgyakat, díszeket, valamint gabonát, bort, olívaolajat hoztak. Ezeket „észak aranyára”, a borostyánra és sóra, szőrmére cserélték. A megfáradt utasok és kereskedők pihenését szabályos távolságra épített állomások szolgálták. Az utak mellett felállított mérföldkövek jelezték a települések közti távolságot és hirdették az építető császárok dicsőségét. Utazni természetesen akkor sem volt veszélytelen, így a szerencsés megérkezés reményében az utazók az istenek kegyét keresték.

Ma utazásunk célja sokféle, mehetünk sokfelé a világba. Budapestről Szombathelyre a „Claudius” intercity járat visz. A név a régi időket felidézendő adatott, de múltba révedni nincs idő a zajos pályaudvaron, mert sietve keressük helyünket, kissé idegesen, hisz már-már lekéstük a vonatot. Száll-e itt sóhaj az ég felé a szerencsés érkezést kérve?

Végül megérkezem Szombathelyre. A pályaudvarról egyenes út vezet a belvárosba. Hamar megtalálom a könyvtárat. Modern épület, fotocellás ajtaja halkán nyílik ki előttem. A kollégák kedvesen fogadnak. Tisztelettel – igazából ez a szó jutott eszembe, még ha kicsit fennkölt is, az embernek, az olvasónak, a távolról jött vendégnek szóló tisztelettel.

Pallósiné dr. Toldi Márta, az intézmény igazgatója helyetlenné kínál. Utazási élményekről beszélgetünk. Kedves, bár van némi szigorúság a hangjában – akárhogyis, de van. Később rájövök, szigorúsága a céltudatosság és a tenni akarás vesszőjéről fakad. Elsőként önmagával szemben követel. Többnyire komoly, csak ritkán – talán önkéntelenül – neveti el magát beszélgetés közben, például ha jellegzetesen hosszú mondatai végére érve visszaveszi az előző gondolata fonálát. „Írásban is hajlamos vagyok körülményesen, hosszú mondatokban fogalmazni. Bár a tömörség érdekében igyekszem figyelmeztetni magam, mégis: ilyen a stílusom” – jegyzi meg. És tényleg, milyen jó, ha valaki felismerhető a stílusáról!

– *Úgy tudom Berzsényi Dániel Könyvtár a hivatalos nevetek. Bizonyos helyeken azonban Megyei Könyvtár néven is szerepeltek. Mi is tulajdonképpen az igazi elnevezés?*

– A kérdésre a rövid válasz: Berzsényi Dániel Könyvtár a nevünk. Míg a hosszú elnevezés: Berzsényi Dániel Megyei és Városi Könyvtár. Az utóbbi utal arra, hogy az intézmény két funkciót lát el egyben. Két fenntartónk van: Vas Megye Közgyűlése és Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata. 2002-ben döntött a név ily módon történő megváltoztatásának indítványozása mellett. Ez jobban tükrözi az intézmény funkcióit, milyenségét. A könyvtár jogelődjének tekintett városi közkönyvtár 1880-ban, a Körzeti Könyvtár 1950-ben kezdte meg működését. 1952-ben lett megyei könyvtár, és 1970-ben költöztünk ebbe az épületben. Azon szerencsések közé tartozunk, a könyvtár közönségét is ideértve, akik kb. harminc év alatt kétszer kaphattak új, illetve felújított épületet. 2002-ben címzett állami támogatás felhasználásával kibővültünk, és technológiánkban is teljesen megújultunk.

– *Hogyan befolyásolja ez a kettősség a léteket, működéseket?*

– Véleményem szerint egy ekkora – mintegy 80 ezer lakosú – városban ez ésszerű integráció. A megye a tulajdonos a telekkönyvön, de a város is hozzájárul bizonyos, nem elhanyagolható hányadban a működésünkhöz. Néha persze előfordulnak olyan helyzetek, amikor megnehezíti az ügyek intézését ez a kettősség, de sokkal több a haszna az integrált intézménynek. Nem látom nehezen megvalósíthatónak a többes szerepkör vállalását könyvtárunkban, hanem sokkal inkább parancsoló szükségszerűségnek tekintem. A városban három fiókkönyvtár és két kölcsönzőhely működik intézményünk hálózatában. Tehát főépületünkön kívül még öt helyen látunk el szolgálatot és végzünk el különböző feladatokat.

Nagyvárosi nyilvános közkönyvtárként, városkörnyéki könyvtári szolgáltató központként, megyei könyvtárként, kisebbségi könyvtárként, ODR szolgáltatóhelyként, „egyetemközi” könyvtárként – ugyanazon infrastruktúra, gyűjtemény és humán erőforrás felhasználásával – egyaránt sikeresen működünk. Az utóbbi funk-

ció nem a felsőoktatási intézmények szerepének átvételét jelenti számomra, hanem az állampolgári jogon járó szakirodalmi ellátás biztosítását mindazoknak, akik megyéinkből más városokban folytatnak felsőfokú tanulmányokat, és hét végén hazatérnek lakhelyükre. Téves ugyanis az a vélelmezés, amely a helyi főiskolák hallgatóival azonosítja könyvtárunk fiatal látogatóinak zömét. Sajnálatos tény, hogy amíg az utóbbi években a Berzsenyi Dániel Főiskolának háromszor annyi diákja van, mint korábban, közülük a könyvtárba beíratkozók száma lényegesen nem nőtt.

– *Hogyan próbáljátok elérni őket?*

– Minden évben eljuttatjuk tájékoztatónkat a főiskolákra, csoportos bemutatót is szervezünk, mégis jellemzően bizonyos tanárok hallgatói keresnek bennünket. Más oktatók nem fektetnek a diákság könyvtárhasználatára hangsúlyt. Azt is megfigyelhetjük, hogy a fiatalabb, az egészségügyi főiskola hallgatói sokkal inkább motiváltak a széles körű felkészülésre. Azt gondolom, hogy nem a könyvtár kizárólagos feladata az emberek „becsábítása” az intézménybe. Megfigyelhető, hogy azok a családok, ahol a szülők, nagyszülők is ide jártak, az unokákat is elh hozzák. Együtt jönnek hozzánk. A családi nevelés szerintem az egyik legfontosabb és leghatékonyabb tényező. A másik pedig mindenképp az egyéni ambíció, a tudás megszerzésére és megtartására fogékony értékrend.

– *Ha már ennél a témánál tartunk: látsz-e ilyenfajta ösztönzést „A Nagy Könyv” programban?*

– Kis fenntartásaim voltak, amikor először hallottam a programról. – (A kérdést hallva kissé a székén is hátrébb dől, távolabb tőlem. Néhány mondat után azonban eltűnik a kezdeti ellenérzés aprócska jele, és csak sorolja a különböző rendezvényeket és élményeket, amelyek a programhoz kötődtek, kötődnek.) – Azt bizonyosan tudtuk, hogy az akció önmagában nem fogja megnövelni a rendszeresen olvasók taborát. A százas lista is mutatja, hogy a valamikori kedvencek kaptak jelölést. Úgy gondolom, értékszavazás történt, amelynek eredménye nagyon eltérő a könyvtárak kölcsönzési toplistájához képest. Az egyik legfontosabb hatást – amely indirekt – abban látom, hogy elkezdtek az emberek egymás között olvasmányélményeikről beszélgetni. Ez eddig nem volt jellemző, talán nem volt apropója... A kollégákkal a faliújságra kitettük a saját listánkat is. Mindenki az általa legjobbnak tartott tíz könyvet. E közül a tíz könyv közül már igazán nehéz egyet kiválasztani. Végül a szavazásnál – melyiket is választottam? Ja, igen: Szabó Magda *Az ajtó* és Hermann Hesse *A puszta farkas* című könyveit. Tényleg nem volt könnyű választani. Az eddigi rendezvényeken különböző könyveket mutattunk be, hogy kedvet ébresszünk az olvasásra. Ilyen volt például *A zongoratanárnő* című könyv bemutatása is, amelynek már a programra tűzése is megosztotta a közvéleményt. Most „Meséld el!” címmel az első 100 könyv közül lehet bárkinek beszámolni az olvasmányélményéről itt a könyvtárunkban, és a kezdeményezés pozitív fogadtatására az is jó példa, hogy a Megyei Közgylűlés elnöke, Markó Péter is jelentkezett mesélőnek...

– *Az olvasmányélmények után térjünk vissza a mindennapi munkátokhoz. A 2001–2002-es felújítás után hogy éltek a mindennapjaitokat?*

– Azt mondják, hogy egy új könyvtár „belakása” három-öt év. Ennyi idő után válik minden automatikussá, alakulnak ki a rutinok minden területen. Mi most a

harmadik évnél tartunk, és örömmel mondhatom el, hogy növekvő igénybevétel mellett, tényleg minden jól halad az útján. Az elején természetesen nem volt könyvnyű. Dupla akkora területen, mint előtte (ez most 4493 négyzetméter) és majd ugyanakkora létszámmal kellett megoldani a feladatokat. Őt státust kaptunk, amelynek zömét rögtön lefoglalta az informatikai fejlesztés által követelt rendszergazda, és az intézmény-üzemeltetési munkaez. A szakalkalmazottak nem minden zökkenő nélküli belátásával sikerült a kezdeti időszak problémáit megoldani. Az olvasóktól nagyobb önállóságot vártunk – és mára talán mondhatom, kapunk is. Természetesen segítünk, ha kell, de az eligazodás készségének kialakítását igen fontos feladatunknak tekintjük. Megpróbáljuk csoportos bemutatók során is beavatni látogatóinkat a könyvtárhasználat rejtelmeibe. Kiemelném, hogy 69 órán át vagyunk nyitva hetente, természetesen szombaton is, amely egyike a legforgalmasabb napoknak.

A változás a fentiekén kívül leginkább természetesen az informatikát érintette. A felújítás után 20 gépről 100-ra nőtt a gépparkunk. A látogatók számára internet- és PC-sarkot alakítottunk ki. Honlapunkon az elektronikus katalógusból (OPAC) a könyvtár gyűjteményéről szerezhetnek információt. Megtalálják a Vas megyei kutatók regiszterét, a folyóirat- és videokatalógust, de hírt adunk itt rendezvényeinkről is. Gazdag információs tartalommal, havonta megújulva jelentkezik oldalunkon a gyermekkönyvtár. 2003-ban elindítottuk a Vasi Digitális Könyvtár szolgáltatását is.

Talán apróbbnak látszó, de jelentőségteljes változás, hogy megújultak az olvasójegyeink, mert az épület és a gyűjtemény védelme is nagyobb hangsúlyt kapott. Megegett régebben, hogy egy olvasójeggyel többen is használták a könyvtárat. Ma már fényképes kártyát kap az olvasó. A fényképet itt készítjük helyben. és rögtön átveheti a kis műanyag kártyát. Öröm volt hallani, hogy olvasóink nagyobb része tetszéssel fogadta.

– *A fentiekén kívül mely jellegzetes funkciókat emelnéd ki?*

– A legjellegzetesebb helyi különgyűjteményt, a Savariensia gyűjteményt. Ez a történelmi és a mai Vas megye földrajzát, történetét, gazdaságát és kultúráját bemutató tudományos, illetve ismeretterjesztő dokumentumokat, aprónyomtatványokat, fotókat, szépirodalmi műveket, nem hagyományos hordozókat foglalja magába. Az állomány fontos részei a megye településein kiadott napilapok, folyóiratok évfolyamai. A felújítás után önálló olvasótermet kapott a gyűjtemény, és úgy alakítottuk át a szervezetet, hogy az itt dolgozó kollégák a helyismereti dokumentációs munka mellett a tájékoztatást is végzik. Nem csupán az állományt és a kutatókat ismerik jól, hanem tárgyismeretük is folyamatosan bővül. Itt készül a Vas Megye Irodalma kurrens bibliográfia és repertórium is, amelynek adatbázis változatát team munkában, az OLIB integrált szoftver alkalmazásával töltjük fel.

– *Úgy tűnik, sokat és lelkesen dolgoznak a kollégáid. Hogyan tudod elismerni a munkájukat?*

– Megingathatatlan meggyőződéssel állítom, hogy csakis az a könyvtár dolgozhat használói megalégedésére, amelynek jó „csapata” van. A könyvtár ma már bonyolult üzem, ahol sokak összehangolt munkájára és szakértelmére van szükség. Egy vezető számára pedig áldás, ha vele hasonlóan gondolkodó „húzóemberek” lendületére és munkatársainak közreműködésére számíthat. Nekem mindezekben

részem lehet... Örömmel mondhatom, hogy több kollégám is birtokosa magas szakmai és értékes helyi önkormányzati kitüntetéseknek, de emellett az aktuálisan kimagasló teljesítmények elismerésére létrehoztunk egy „házi” díjat is. A „Berzsenyi Könyvtárért” díjat – ez pénzjutalommal és az érdemeket írásban rögzítő oklevéllel jár – minden évben négy kategóriában osztjuk ki. Osztályvezetői ajánlást követően, igazgatói döntés szerint kaphatja diplomás szakalkalmazott, könyvtárkezelő és ügyviteli alkalmazott, végül az úgynevezett „szimpátia”-kategóriát a Közalkalmazotti Tanács előterjesztése nyomán veheti át valaki. Ez utóbbi esetben csupán a vétőjogot tartottam fenn magamnak, de élnem ezidáig nem kellett vele.

Az első világháború idején a szombathelyi kórházban ápolt katonáknak juttattak el olvasnivalót a könyvtárból. Nem könnyű a helyükbe képzelni magamat (szerencsére életem során nem kerültem még hasonló helyzetbe sem), de azt mindnyájan tapasztaltuk már, hogy az olvasás élménye kirepít a jelenből, és a történet átélése közben a valóság körülöttünk megszűnik. Örülhetünk, még ha csak egy pár órás ilyenfajta élményben lehetett részük a szenvedőknek. Ma az esélyegyenlőség megteremtésével próbálunk a hátrányos helyzetű vagy nehéz körülmények között élőknek segíteni azzal, hogy a kultúra befogadását és az olvasás élményét számukra is lehetővé szeretnénk tenni. Erről folytatjuk a beszélgetést tovább.

– *Az épület felújításánál, gondolom, már koncepcionális elem volt az akadálymentesítés. Hogyan valósul meg a könyvtárakban az esélyegyenlőség?*

– Igen, az épület mozgáskorlátozottak számára teljesen akadálymentes. A hátrányos helyzetű csoportokat különbözőképpen segítjük. Támogatásokkal – itt az NKA, a NKÖM, a Fogyatékosok Közalapítvány pályázataira gondolok – összesen másfél millió forint értékben bővült hangoskönyv gyűjteményünk, irodalmi és zenei CD-állományunk, kölcsönözhető CD-lejátszókat vásároltunk, valamint nagyítók és öregbetűs könyvek segítik a csökkent látókat. Felolvasó programmal működő számítógép is a rendelkezésükre áll. Azonban nemcsak a fogyatékkal élőkre, hanem a szociális hátránnyal küszködőkre is gondolunk, valamint a 14 éven aluli fizikai, szociális és etnikai hátránnyal élőkre is. Egyik pályázatunkat például roma fiatalok részére készítettük, ennek keretében olvasmánynépszerűsítő foglalkozásokat és versmondó versenyt szerveztünk. Integrált gyermekfoglalkozásokat is tartunk Down-kóros gyerekek részvételével.

A század első felében megszervezték a házhozszállítást. Annak idején még kerékpárt is beszerettek erre a célra. Ma is működtetjük a házi kölcsönzési szolgáltatásunkat olyan emberek részére, akik idős koruk vagy betegségük miatt hához vagy ágyhoz kötöttek. Tennivalónk azonban van még: hiányzik közülünk egy jeltolmács, a vaklap elkészítését csak tervbe vettük, további technikai kiegészítéssel javíthatnánk vak látogatóink komfortérzetét.

– *A helyi viszonyokról kicsit áttérnék a könyvtárszakmát napjainkban általában foglalkoztató kérdésekre. A könyvtáros etikai kódex munkanyaga nemrégén készült el. Most folyik róla a vita. Mi a véleményed az anyagról?*

– Igen fontos szakmai anyagnak tekintem. A munkanyagot összeállító kollégák Papp István vezetésével nagyon alapos munkát végeztek, és körültekintő az

MKE tájékoztatást és tudatosodást célzó vitasorozata is. A tervezet változásait is nyomon követtem, és időnként elgondolkodtam azon, hogy bár az elvek szintjén nincs lényeges vitám, a gyakorlat terepét szemlélve mégis kiütközik néhány vélt vagy valós ellentmondás. Ilyennek gondolom a közösség szolgálatának igénye és az egyéni érdek elsőbbségének hangsúlyozása közötti feszültséget, de hasonlóan nehéz egyidejűleg alkalmazni a jogkövetés (pl. korlátozás nélküli, azaz ingyenes hozzáférés) és a fenntartói kényszerintézkedések (bevételi kötelezettség, nyitvatartás-csökkentés) tudomásul vételének elvárásait. Ezekről a veszprémi regionális vitán szívesen cserélek majd véleményt. Összességében mégis, az igazán kevés formai (kikre vonatkozik, hogyan lesz hatályos) és tartalmi aggály ellenére legfőbb érdeme, hogy a szellemi szabadság, az esélyegyenlőség és a tolerancia jegyében, reményeim szerint, úgy lesz képes biztos iránytűt adni hivatásunk gyakorlóinak, hogy megerősíti az összetartozást és az önbecsülést, a könyvtárosok jogát az emelt fővel végezhető szolgálathoz olyan időszakban, amikor intézményrendszerünk és a közszolgáltatások rendje radikálisan átalakul.

– *A NKÖM most készíti el a kulturális stratégiát. Hogyan látod ebben a könyvtárak szerepét? Megfelelő módon van-e tárgyalva? Van-e olyan, ami ennek a stratégiának feltétlenül a részévé kell hogy váljon?*

– A magyar kulturális stratégia munkaanyaga 2013-ig szólon fogalmaz meg elérendő célokat, amelyek egyúttal a kulturális szféra prioritásaiként is értelmezhetők. Ezeket én kultúrpolitikai elvekként olvasom, és mint ilyenek, természetesen nélkülözik a konkrétumokat. Kívánt folyamatokra koncentrálnak a nyolc kiemelt stratégiai irányban, vagyis keretjellegek. Első olvasatban magam is hiányoltam egy intézményrendszeri, pontosabban szólva szakterületi metszetet, de azután kialakult az a meggyőződés, hogy talán így a jobb, mert a szakmák ehhez kapcsolódóan részletezhetik saját cselekvési programjukat, megoldandó konkrét feladataik helyét megkereshetik az átfogó prioritási hálóban. A kijelölt főirányokkal egyet tudok érteni, és szinte valamennyiben szerepet tudnak vállalni a könyvtárak, ha a szükséges feltételek rendelkezésükre állnak.

– *Az EU-tagsággal járó közigazgatási reform – különös tekintettel a kistérségekre és a régiókra – hogyan befolyásolják majd az életeteket? Van-e erről elképzelések?*

– Vas megye közkönyvtárai szerencsések abban a tekintetben, hogy rendszerkorrekciót nem kell végrehajtaniuk: a megyei könyvtár a városi könyvtárakkal munkamegosztásban látja el a térségi szolgáltatásokat, amelyek a módszertani segítségnyújtást, az ellátórendszerek működtetését és a szolgáltatás-szétsugárzást (főként a könyvtárközi kölcsönzést) egyaránt magukba foglalják. Részünkről mindezek még kiegészülnek a képzéssel, a koordinációval, a helyismereti bibliografizálással, a könyvkötéssel, a forrásszerzéssel megalapozott rendezvény-szervezéssel, digitális alfabetizációval, a Vasi Digitális Könyvtár szolgáltatásaival stb. Vagyis az új névvel (mozgókönyvtári ellátás) a többcélú kistérségi társulások közszolgálati feladataiba sorolt tevékenység nálunk a városokban nem szűnt meg, nem centralizálódott a megyeszékhelyre. A problémát az jelenti, hogy Vas megyében a legnagyobb térségekben még mindig nem tudtak megállapodni az önkormányzatok, ezért a támogatáshoz kívánt formációk sem jöttek létre. Vagyis

egyrészt partnerhiányban szenvedünk, másrészt a kistérségi normatíva könyvtári célú felhasználásának veszélyeztetettségéről értesülünk. A Vas Megyei Könyvtári Információs Rendszer működésének vázlatos leírását már elkészítettük. Nyilvános rendezvényeken, konzultációkon, pályázati ajánlásokban ezt alkalmazzuk. Részletes kimunkálását és a fejlesztési stratégia írásba foglalását az év második felében elvégezzük, amely már új elemként, tartalmazni fogja a könyvtárbusz üzemeltetésére és annak feltételeire vonatkozó tervünket is.

A beszélgetés után rövid sétát teszünk a könyvtárban. A harmonikus tér nyugodtságot áraszt. A felújításnál a színek és formák összhangjára törekedtek. A jellegzetes bordó és szürke mind a terekben, mind a tájékoztató kiadványokon visszaköszön.

Végighaladunk az olvasótermen, a zenemű- és videotáron. A gyerekeket külön rendezvényszoba várja. Itt játékok, bábok és egy nagy mesélő karosszék fogadja őket. Talán Gazdag Erzsébet és Weöres Sándor (akiknek az élete sok szállal kötődött Szombathelyhez) verseit is ebben a fotelben olvassák fel a szülők a gyerekeknek.

Az előadóteremben az „Óriáskönyv” című kiállítást láthatjuk. Gyönyörű, nagyformátumú könyveket tekinthetünk meg itt. A bemutató része annak a sorozatnak, amelynek keretében a könyvtár kiállításon tárja látogatói elé azokat a gyűjteményrészeket, amelyek a mindennapi használat előtt talán rejtve maradnak. A minikönyvek tavalyi seregszemléje után most a díszes albumok, emlékkötetek legnagyobbjait válogatták ki. A bemutatott 25 kötetből a legrégebb 1713-ból való. Amszterdamban készült francia nyelvű munka, a francia királyi ház kronológiája. A magyar nyelvűek veteránja a Pesten megjelent Koronázási emlékkönyv, Falk Miksa és Dux Adolf munkája. Az újabbak közül igazán érdekes az 1991-es megjelenésű A kezdetektől napjainkig, az emberiség családfája, képes világtörténelmi kronológia című könyv, amelynek kihajtható belső íve több mint 4 méter.

Lassan indulnom kell.

„Hadd végezzem el mármost, ... úgy, hogy azt se a hízelkedés alacsonyága, se a pedantéria pátosza bé ne mocskolja, hanem a tiszta szeretnek s tisztelnek minden jókívánsága és magamnak egész általadása zárja be” – ahogy 1808-ban Berzsenyi Dániel Kazinczy Ferencnek írta egyik levele végén búcsúzóul.

(Az Országos Könyvtári Kuratórium megbízásából készült 2005. április 28-án)

Pegán Anita

A hangoskönyv múltja, jelene, jövője

Interjú Parai Sándorral,
az MGVYOSZ hangoskönyv stúdiójának
vezetőjével

A Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége (MGVYOSZ) budapesti, Hermina úti székházában működik az a hangstúdió, ahol a látásukban fogyatékos emberek számára a hangoskönyvek készülnek. A stúdió vezetőjével beszélgetünk e különleges kiadvány múltjáról, jelenéről és jövőjéről 2005 márciusának utolsó napján, éppen az MGVYOSZ átalakulásának időszakában.

– *Kezdjük beszélgetésünket a múlt fölidézésével. Ha jól tudom, valamikor az 1950-es években készültek hazánkban az első hangos könyvek, még afféle házilagos módszerrel. Milyen körülmények között születtek meg ezek a korai hangfelvételek? Kérem, beszéljen kicsit a „hőskorról”.*

– Az első hangoskönyvek valóban az 1950-es években készültek, csakugyan otthoni körülmények között. Akik hozzájutottak orsós magnóhoz, azok önkéntes alapon felolvastak irodalmi műveket. A dolog előzményéhez tartozik, hogy abban az időben szokás volt az élő felolvasás, a vakok körülülték a felolvasót, és hallgatták az irodalmi műveket. Ezekből az önszerveződő körökből, élő felolvasásokból nőtt ki a hangoskönyv. Házilag másolták a szalagokat, amelyeket azután egymás között cserélgettek. A vakok intézetében, a kollégiumi szobákban készültek az első hangoskönyvek. Az első stúdiót is egy kollégiumi szobában alakították ki, ez 1971-ig működött.

– *Mikor lépett ki a vakok intézetének falain túlra a hangoskönyv?*

– Sokáig kizárólag az intézet keretei között folyt a munka, az intézet hangoskönyvtára számára készültek a hangfelvételek. 1986-ban a Soros Alapítvány hozott Magyarországra olyan technikát, olyan gyorsmásológépet, amivel nagy szériákat tudtunk másolni. Ugyanebben az évben már közel százezer kazettát kellett másolnunk a megyei és városi könyvtárak számára. Magára a gyártásra is a Soros Alapítványtól érkezett pénz. Ez a rendszer nagyjából a '90-es évek közepéig működött. Utána az anyagi források szűkülése miatt csökkent a termelés, évente egy-két könyvtár jelentkezett hangoskönyvért. 2001-től újra megnőtt az érdeklődés, és a pályázati források lehetőségével ismét megnőtt az érdeklődés, például 2004-ben 58 ezer kazettát gyártottunk 68 könyvtár számára. Közöttük a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár egy-egy felvételtől tíz-tizenöt példányt is rendelt. Idén – úgy látszik, pályázati pénz híján, a gazdasági nehézségek miatt – alig van megrendelésünk.

– 1973-tól működik ez a Hermina úti hangstúdió, ahol kazettás felvételek készülnek, és ahol 2001-től már digitálisan rögzítik a hangot. Röviden, kronologikusan hogyan lehetne áttekinteni e nagyjából három évtizednyi korszak eseményeit, fejlődését? Kérem, jellemezze ezt a fölévelő időszakot.

– Ma a hangoskönyv kazettán jelenik meg. Régen orsós szalagra történt a rögzítés, ez adta az úgynevezett anyaállományt, és erről készült a sokszorosított kazetta, amely azután forgalomba került. A '70-es évek végéig tehát orsós szalagon volt a felvett anyag. A gyorsmásoló rendszer léte, illetve a szalagok tárolási helyigénye miatt azóta csak kazetták készülnek. A fejlődés következő lépése a digitális rögzítés volt. Van olyan eszközünk, amelynek segítségével számítógépre köthető a gyorsmásoló. Erről a számítógépről tizenhat gyorsmásolót lehet működtetni, ezek a gépek egyórás kazettát két perc alatt másolnak le. Ez tehát a másolás menete. Általában elmondható, hogy a mai technikával egy tízórás felvételen rögzített könyvet – mindennel együtt – egy óra alatt meg lehet csinálni. Az elkészült kazetta átkerül a Vakok Szövetségének könyvtárába, ahol feliratozzák és dobozolják.

– Kérem, mutassa be a mai hangstúdiót, szervezeti kereteit, fenntartását, munkatársait, fontos technikai eszközeit

– Mi a Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségének keretein belül dolgozunk, ugyanakkor külön szervezeti egységként vagyunk jelen a szövetség életében. Legsorosabb kapcsolatban a hangos könyvtárral vagyunk. A stúdió alapvető feladata e könyvtár állományának gyarapítása és karbantartása.

A stúdióban jelenleg három munkatárs dolgozik, egy nyugdíjas technikus kolléga, egy kooperatív képzésre járó technikus kolléga, és vagyok én, a stúdió vezetője.

A fontos technikai eszközök közül elsőnek említtem a két hangrögzítő számítógépet, ezek professzionális hangkártyával működnek. Ezekben vannak az archívum winchesterei, hatalmas tároló kapacitással. Van egy utómunkálatokat végző számítógép, és van a már említett gyorsmásoló rendszer, amely egy számítógépből és négy gyorsmásolóból áll. Ezek külön-külön négy kazettát másolnak, így tehát egyszerre tizenhat kazettát tudunk készíteni. Rendelkezünk még régi, analóg technikai rendszerrel is, ezt a berendezést már nem használjuk, viszont alapját adja annak, hogy a régebben felvett anyagot digitalizálhassuk.

– *Hogyan készülnek a hangfelvételek? Leírná a munka folyamatát?*

– Egyszerű. A felolvasó beül a stúdióba, és betűhíven felolvassa a kiválasztott művet. Ezt mi rögzítjük. Ehhez olyan speciális programot készítettem, amivel a bakit azonnal ki lehet javítani, így lerövidülhet az utómunkálatok ideje. Tavaly tértünk át a félórás felvételi blokkról a könyv szerkezetét, fejezeteit követő blokkokra, azaz most fejezetenként olvassuk fel az írott anyagot, nem pedig a szalag félórás hosszára tekintettel levő adagokban. Amikor kész a felvétel, végrehajtjuk a minimális utómunkát a hangminőség javítása céljából. Az utómunka eredménye, hogy tömörített állományként bekerül az anyag az archívumunkba, és erről a tömörített anyagból készülnek a gyorsmásolón a kazetták. Csak kijelölöm, melyik műről akarok másolást, és már készül is négy példányban. A négy kazettát átadjuk a hangos könyvtárnak, ahol – mint mondtam – feliratozzák és dobozolják.

– *Milyen alapon folyik a fölolvassandó művek kiválasztása? Arra gondolok elsősorban, hogy az irodalomtörténeti és esztétikai szempontok mellett nyilván érvényesül a kiválasztásban a népszerűség is, a várható forgalom, a sikerkönyv-jelleg.*

– A felolvassandó műveket a könyvtárosok jelölik ki, ők ismerik az igényeket. ők figyelik az újonnan megjelenő könyveket. Fontos hogy felolvasóink is közel állnak az irodalomhoz, hiszen többségük tanár vagy színész. Sokszor ők is javasolnak új könyveket. Igazság szerint a sikerkönyv-jelleg egyre fontosabb szempont. Törekszünk a minőségi színvonal tartására, de ki kell elégítenünk az olvasók igényeit is.

– *Ha már a felolvasókat említi, kik ők?*

– Legnevesebb és legnagyobb teljesítményű felolvasónk Bodor Tibor volt, a jeles szinkronszínész, ő mintegy 9000 órát olvasott itt, ebben a stúdióban. Hozzá fogható csak Bereznay Éva volt 4500 órával. Ők már eltávoztak. Jelenlegi közreműködőink közül feltétlenül meg kell említeni Korompai Valit, Lukátsy Katalint és Szoboszlai Évát, ők színművészek, de nem hagyhatom említés nélkül Tóth Barnabást, Ifju Györgyöt, Terescsik Esztert és Virágh Tibort sem. Valamennyien jelentős felolvasói múlttal és teljesítménnyel bírnak.

– *Milyen hanghordozó eszközre rögzítik jelenleg a felvételeket?*

– Kazettára. De már a Magyar Elektronikus Könyvtárban is megjelent harminc művünk, azok tehát ott is elérhetők, és olvasó programmal hallhatók. Ettől az évtől kezdve MP3-as CD-eket is fogunk kiadni. Persze csak azokat a könyveket tudjuk CD formában kiadni, amelyeket már ennek megfelelő technikával rögzítettünk, vagyis fejezetenként és nem félórás beosztással. A tavalyi év közepe óta készült felvételeinknek biztosan lesz CD-változata, ez nagyjából hatvan, hetven művet jelent.

Jó ideig még párhuzamosan kazettára és CD-re fogunk dolgozni. Az idős emberek ragaszkodnak a magnóhoz, egyszerűbb is számukra a kezelése. Én még legalább tizenöt évet adok a kazettának. De hozzátartozik az igazsághoz, hogy a kazetta még őrzi a könyv-, a dokumentum-jelleget, az még megfogható. Ami az interneten van, az nem dokumentum, az információ.

– *Képzelnék el azt a meglehetősen valószerűtlen helyzetet, hogy a fejlesztésekhez minden anyagi feltétel rendelkezésre áll. Milyen fejlesztésekbe fogna rövid, illetve hosszabb távon?*

– Legfontosabb lenne a felolvasó helyiségeket újjáépíteni. Professzionális munkavégzésre alkalmas helyiségeket kéne kialakítani, jó hangszigeteléssel, akusztikával és szellőzéssel. Maga a hangrögzítő technikánk – mint mondtam – állja az idő versenyét, ez a berendezés-együttes korszerűnek mondható. A CD-gyártórendszerünket kéne még megalapozni. Ha minden feltétel rendelkezésre állna, a felolvasói díjakat is rendezni lehetne. Amilyen összegekről most szó van, arról nem érdemes beszélni. A felolvasók szinte önkéntes felajánlásként dolgoznak.

– *Térjünk vissza a földre! Melyek a jelenlegi kazettás felvételek használatának előnyei és hátrányai? Kapnak-e visszajelzéseket a használóktól?*

– Visszajelzést bőségesen kapunk, főként, mert hosszú ideje, csaknem fél évszázada él ez a szolgáltatás. A leggyakoribb technikai természetű kérdés, hogy

olyan kazettára készüljenek a kiadványaink, amelyekbe nem lehet beletörölni, most már csak ilyeneket rendelünk.

A kazetta kézenfekvő előnye az egyszerű kezelhetőség, ez a felépítéséből adódik, hiszen egy gomb lenyomásával a hallgatás ott folytatódhat, ahol annak előtte abbamaradt. A hátrányai közül kettőt említek. Egyfelől a kazetta élettartama korlátozott, egy idő után megnyúlik, romlik a hang minősége, ezért is áll vesztésre az analóg technika a digitálissal szemben; másfelől nagyon nehéz a keresés egy könyv, tankönyv felvételében.

– *Az utóbbi években mennyi megrendelésük volt, és ki tudták-e elégíteni az igényeket?*

– 2000 óta nőtt meg látványosan a nyilvános könyvtárak hangoskönyv iránti igénye, és a tendencia emelkedést mutat. Tavaly éppen hogy ki tudtuk elégíteni az igényeket. A különböző pályázati lehetőségeknek köszönhetően megsokszorozódott az ilyen hanghordozók vásárlása. Ugyanakkor 2005-ben eddig nyilvános könyvtártól csupán egyetlen megrendelést kaptunk, jelenleg mintha nem lennének ilyen jellegű pályázatok. Természetesen nekünk is jobb lenne, ha nem dömpingszerű lenne a rendelés, mennyivel jobb lenne, ha évente húsz-, harmincezer rendelésünk lenne, de ennyi minden esztendőben biztosan. Most nincs rendelés, viszont lehet, hogy jövőre rengeteg lesz. Ma nem is merek árajánlatot adni, csak annyit mondok, a megrendelés nagyságától függ az ár.

– *Adódik a kérdés: hasznosíthatók lennének-e a Magyar Rádió archívumában őrzött rádiójáték-felvételek. Hiszen ezek irodalmi alapanyag szempontjából kétségtelen értékeket képeznek, arról nem is szólva, hogy neves színészek tolmácsolásában hallhatók a felvételek. Magyarán, van-e tervük e kincsesbányának a kiaknázására.*

– Érdekes kérdés. Ebben az ügyben persze a könyvtárunknak kéne lépnie, hiszen ők rendelnek felvételeket, ebbe nekünk beleszólásunk nincs. Lehet viszont, hogy valamiféle közvetítő szerepet vállalhatna a stúdiónk. Úgy tudom, régen a Magyar Rádió adott hangfelvételeket a szövetségnek, és bár a rádió a saját archívumából készít másolatokat, nem tudom, ezek jogi szempontból hozzáférhetők-e.

Persze a rádiójátékok különböznek a hangoskönyvektől, hiszen azokban nem egy könyv betűhív felolvasásáról van szó, hanem dramatizált műről vagy dramatikus alkotásról. A mi alapfilozófiánk az irodalmi mű hű felolvasása, amit a hallgató értelmezhet, ugyanúgy, mintha nyomtatott művet olvasna. A felolvasásnál egyenesen kritérium az érzelemmentes előadásmód, nem akarjuk befolyásolni a hallgatót, például abban a tekintetben, ki a jó és ki a rossz szereplő. Értelmezze a művet a maga ízlése, érzelme, műveltsége szerint.

– *Utalt már rá, hogy Önök is építenek saját archívumot. Készülnek új sokszorosítások régi felvételekről?*

– Archívumunk egyrészt 35 000 órányi anyakazettából, másrészt a két számítógép winchesterén tárolt 6000 órás anyagból áll. Jelenleg teljes egészében arra szolgál, hogy a hibás kazettákat a segítségével javítsuk. Mondtam, hogy minden felvételtől négy példány készül, ez kerül a vakok hangoskönyvtárába. Minden sokszorosítás annyira igénybe veszi az anyakazettát, hogy arról összesen csak

ötven alkalommal készíthető másolat. Védjük az anyakazettákat, csak a legszükségesebb esetben nyúlunk az archívumunkhoz. Éppen ezért a régi felvételekből a nyilvános könyvtárak számára nem nagyon készítünk másolatokat. Persze, ha elkészül a régi szalagos anyag digitalizálása, azokból szívesen készítünk bármennyi másolatot, bármely megrendelőnek.

– *Mielőtt elköszönnék, hadd kérdezzem meg, most éppen milyen felvétel folyik a stúdióban? Milyen újdonságokkal rukkolnak ki a közeljövőben?*

– A másik felolvasó helyiségben most éppen Terescsik Eszter egy Csákányi Lászlóról szóló könyvet olvas fel. De folyamatban van Julian Barnes *A világ története 10 és 1/2 fejezetben* című érdekes, történelmi ismeretterjesztő könyvének felvétele, továbbá a Túróczi Krónika meg *Harry Potter és a Főnix Rendjének* felvétele.

– *További eredményes munkát és a tervek valóra váltását kívánva köszönöm az interjút.*

Mezey László Miklós

A balatonfenyvesi helyismereti gyűjtemény kialakításának tervezete

A helyismereti gyűjtemény kialakításának indokai

A helyi információk, jelenségek iránti érdeklődés az utóbbi időben jelentékeny mértékben megnőtt. Ilyen olvasói igények Balatonfenyvesen is egyre inkább mutatkoznak. Ezek indítékai egyrészt az idegenforgalomhoz, másrészt az iskolai oktatáshoz köthetők. A községbe érkező turisták, üdülővendégek szeretnének egymást megtudni a település múltjáról, jelenéről, környékéről. Az általános iskola tanulói, tanárai gyakran fordulnak a könyvtárhoz helyismereti információkért. Az ember egy adott helyen él, ehhez kötődik, erről rendelkezik vagy szeretne rendelkezni a legtöbb ismerettel, legerősebben ehhez kapcsolódik érzelmileg, értelmileg.

„A helyismereti információk társadalmi szerepe sokrétű, de három funkció okvetlenül kiemelendő:

- *tudományos*: a helytörténeti és a jelenre irányuló regionális vizsgálódások forrása, segédeszköze, közvetítője;
- *közéleti-gyakorlati*: az adott hely gazdasági, közigazgatási, környezetvédelmi, oktatási stb. feladatainak megoldását mozdítja elő;
- *érzelmi-értelmi*: hozzájárul a lokálpatriotizmus érzésének és tudatának kialakulásához, elmélyítéséhez, ezáltal kiindulópontja a patriotizmusnak, a hazafiságnak.”¹

Az 1997 évi CXL. törvény 65. §.(2) c) pontja kötelezően előírja a települési könyvtáraknak a helyismereti információk és dokumentumok gyűjtését.

A Nemzeti Alaptanterv kiemelt fontosságot tulajdonít a lokális tudnivalók oktatásának, követelményei között első helyen említi a hon- és népismeret információanyagát mint a nemzeti önismeret, a hazaszeretet elmélyítésének, a nemzeti hagyományok ébrentartásának, a nemzeti azonosságtudat fejlesztésének nélkülözhetetlen eszközeit. A NAT megkívánja a tanulóktól „az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a haza és népei megismeréséhez, megbecsüléséhez, az ezekkel való azonosuláshoz vezető ismeretek elsajátítását, a városi és falusi élet hagyományainak, jellegzetességeinek megismerését, továbbá elvárja, hogy az iskola ösztönözzön a szűkebb és tágabb környezet történelmi, kulturális és vallási emlékeinek, hagyományainak feltárására, ápolására”.² Ahhoz, hogy az alaptanterv szóban forgó követelményei iskolánk mindennapjaiban, helyi tanterveiben és az egyéni tanári programokban valóban érvényesülhessenek, könyvtárunk segítségére fokozott szükség van. Fontos, hogy az alapvető, a tanításban nélkülözhetetlen helyi irodalmat beszerezzük, megőrizzük, a saját iskolánkra vonatkozó dokumentumokat gyűjtsük, feltárjuk.

A balatonfenyvesi könyvtár települési és iskolai feladatokat ellátó – kettős funkciójú – könyvtárként 1998 óta működik. Előtte az iskola épületében üzemelt egy iskolai könyvtár, illetve az önkormányzat épületében egy ún. „fiókkönyvtár”, amely a fonyódihoz tartozott. A könyvtárban évente más-más pedagógus látta el a könyvtárosi feladatokat részmunkaidőben, a tanítás mellett.

A gyakori személycserék, a könyvtárosok szakképzettségének hiányosságai, a pénzhiány miatt nem kezdődött meg a helyismereti tevékenység megszervezése. A könyvtár nem rendelkezik helyismereti gyűjteménnyel, mindössze 1 db könyv (*Balatonfenyves: fejezetek egy nyaralótelep életéből* / Buza Péter; [a fényképeket és a reprodukciókat Gadányi György kész.]; [kiad. a Balatonfenyvesi Önkormányzat Polgármesteri Hivatala, 1993.]), a helyi újság 1994-től megjelenő számai (*Fenyvesi Újság* Balatonfenyves község információs lapja [Balatonfenyves] [Önkormányzat] [1994]–), illetve az 1999-től gyűjtött testületi ülések jegyzőkönyvei jelentik a helyismereti dokumentumokat.

A községben él néhány lelkes lokálpatrióta, akiknek szívügyük a helyi tartalmú dokumentumok gyűjtése, megőrzése. A felhalmozott anyag rendezetlen, borítékokban, dossziékban tartott dokumentumokból áll, viszont a gyűjtők fontos információkkal tudják kiegészíteni. Most még lehetőség van ezekről másolatot készíteni, illetve a hozzátartozó adatokat lejegyezni. Talán a huszonegyedik órában?!

A megvalósítás módja

A kistelepülések kivételével minden önkormányzati könyvtárban van valamilyen helyismereti gyűjtemény, amely bárki számára állampolgári jogon elérhető. Általánossá vált az a vélemény, amely szerint a könyvtárnak nemesak az állományában meglévő, hanem az azon kívül fellelhető helyismereti dokumentumokról, információkról is felvilágosítást kell nyújtania. Gyarapodott a helyismereti tevékenységbe bekapcsolódó községi gyűjtemények száma. Gyors léptéssel halad előre a számítógép alkalmazása, egyre több helyen épül bibliográfiai és teljes szövegű adatbázis. Megkezdődött a szövegek és a képek digitalizálása, mind általánosabb

az internetre való kapcsolódás. A digitalizálással eredetiben beszerezhetetlen, feltett dokumentumok kerülhetnek az állományba és így az olvasók kezébe.

A helyismereti dokumentumokat célszerű különíttetten kezelni az anyag speciális jellege, különleges értéke, fokozott védelme miatt. Bizonyos dokumentumtípusok – pl. aprónyomatványok, lapkivágatok, képek – a formai jegyek miatt speciális tárolást igényelnek.

A könyvtár alapterülete mindössze 49 négyzetméter, amelyben a szabadpolcos elhelyezésű állomány is csak nagyon szűken fér el. Raktározási lehetőség nincs, gondot okoz a meglévő állomány elhelyezése is.

Az elektronizáció révén a hagyományos információ típusok (szöveg, kép, hang stb.) számítógéppel feldolgozhatóvá váltak. A komputerek előnye, hogy csekély a helyigényük, ugyanakkor nagy mennyiségű adat, információ (akár hosszú szövegek és terjedelmesebb képek) tárolására alkalmasak. A számítógépes technika fejlődése lehetővé tette a teljesszövegű helyismereti adatbázisok szerkesztését, fejlesztését. Viszonylag egyszerűen kivitelezhetővé teszik a gyors visszakeresést, az új adatok könnyen beilleszthetők, az internet vagy más hálózat segítségével bárholnan elérhetők. Jó példa erre a Fonyódi Elektronikus Könyvtár.

Célom, hogy összegyűjtem, rendezem és elektronikus formában bárki számára hozzáférhetővé tegyem azokat a dokumentumokat, amelyek valamilyen módon kapcsolódnak a településhez, figyelembe véve azt az igényt, hogy a gyűjtemény folyamatosan bővíthető legyen.

Fogalmak, értelmezések

A helyismeret tartalma

„A könyvtári gyakorlatban a helyismeret egy adott helyre vonatkozó információk, illetve az őket hordozó dokumentumok összességét jelöli, továbbá a könyvtári tevékenységnek azt a részét, amely ezeknek az információknak, dokumentumoknak a felkutatásával, összegyűjtésével, rendszerezésével, feltárásával, közvetítésével és közreadásával foglalkozik.”³

Helyismereti információ tehát minden olyan adat, közlés, jelzés, ismeret, amely egy adott helyre vonatkozik. Ez az információ lehet az adott könyvtár állományában, de lehet más könyvtárban, közgyűjteményben, akár magánszemélyeknél is. Egyre gyakoribbak a hálózaton olvasható információk: adatbázisok, weblapok stb.

Feladat tehát felkutatni, összegyűjteni a más könyvtárakban, közgyűjteményekben, magánszemélyeknél, valamint a hálózaton lévő – adott helyre vonatkozó – információkat, illetve rendszerezni, feltárni, közvetíteni és közreadni azokat.

Az adott hely értelmezése

Fontos annak tisztázása, mit értünk jelen esetben az adott helyen.

„Első ízben 1958-ban alakult községgé a Balatonmárfiafürdő községhez tartozott V. és VI. szakasz, a Balatonkeresztúr községhez tartozott Józseftelep.

a Fonyód községhez tartozott Balatonfenyves, valamint a Somogyszentpál községhez tartozott Imremajor és Pálmajor nevű lakott helyekből. 1981-ben egyesült Fonyód községgel Fonyód néven, majd 1992-ben ismét önálló községgé alakult.”⁴

„Fenyves 1996-ban ünnepelte fennállásának 100. évfordulóját. A XIX. század végén a filoxéravész kipusztította a szőlőket. Gróf Széchenyi Imre dolgozta ki az új telepítés formáit. Így parcellázták ki a Festetics-birtok homokos, addig hasznosítható területét, és kedvezményesen adták bérbe a gazdáknak. A kialakuló »hegyközség« nevé (Máriatelep) Andrassy Máriáról, a parcellázást irányító Széchenyi Imre feleségéről kapta. 1912-ben nevezik először Balatonfenyvesnek az Alsóbélatelep határától a lágvizet a Balatonba vezető bereki Nagyárok vonaláig terjedő településrészt, Máriatelepnek pedig már csak az ettől az ároktól nyugatra eső területet: nagyobbik része az 1927-ben önállósult Balatonmáriafürdőhöz, a kisebbik, de mégis közel két kilométeres szakasza a csak 1958-tól önálló Balatonfenyveshez. Ez utóbbi már 1912-ben hivatalosan is megkapta mai nevét, de akkor még mint Fonyódhoz tartozó üdülőtelepet tartották nyilván.

1896-ban szüreteltek először, voltaképpen innen számítható a település létrejötte. A gazdák fokozatosan letelepedtek, hamar megjelentek az első fürdőzők is. A harmincas évektől Fenyves már élénk nyaralótelep, miközben Fonyódhoz tartozott. Az 1932-ben megalakult fürdőegyesület utakat, partvédőművet, sportpályákat épített, sajátos arculatát adva a településnek. A háborúban a lakosság elhagyta a falut. Az '50-es években a lecsapolt Nagyberék terméketlen földjén állami gazdaságot hoztak létre, a munkák jó részét politikai foglyokkal végeztették: gyapotot akartak termesztetni. Az egykori Állami Gazdaság, ma Hubertus Agráripari Bt., a Nagyberék kiváló vadászterületét ajánlja a vadászat iránt érdeklődőknek, így a külföldi vadászoknak is. A lovaslás kedvelőinek ott a lovaspálya, ahol nemzetközi versenycet is tartottak már. 1958-ra megnőtt az állandó lakosok száma, a község elnyerhette az önállóságot, ám 1971-ben ismét Fonyódhoz csatolták. Az 1991-ben megtartott népszavazáson a többség az önállóságra szavazott.”⁵

A fentiekből következik, hogy Balatonfenyves „előéletének” dokumentumai többnyire szétválaszthatatlanul összekeveredtek Fonyód adataival. A kutatást tehát a fonyódi, a balatonmáriai és a balatonkeresztúri dokumentumokra is ki kell terjeszteni.

A falu fejlődésében nagy szerepet játszott a Nagyberék, amelyet mintegy 50 km hosszban kisvasúti vágányok hálóznak be. A Balaton déli partját mintegy 23 km hosszában kísérő Nagyberék szíve éppen a községünk mögötti terület, a Fehérvízi-láppal egyetemben, amely természetvédelmi terület. Az esztétikai élményen túl, nagyon gazdag a növény- és állatvilága. Az adott hely fogalmába így a Nagyberék (Fehérvízi-láp) is beletartozik.

A helyi személy értelmezése

A helyismereti információ tartalmába tartozik az ún. helyi személyek információanyaga is. El kellett dönteni, ki tekinthető helyi személynek. E kategóriába sorol-

landók azok, akik valamely szempontból (teljesítménye, rangja stb. révén) kiemelkedő, nevezetes, a nyilvánosság előtt ismertté vált személyiségek, és a községben éltek, dolgoztak egész életükben vagy többször, rendszeresen visszatértek ide. Vagyis a „jeles fenyvesiek” fogalmába beletartoznak azok a nyaralópolgárok is, akik alkotókorszakuk több évét töltötték itt, és jelentős hatással voltak a község fejlődésére. Fontos számba venni a rájuk, illetve a helyi kapcsolataikra vonatkozó információkat. A rájuk vonatkozó információk összegyűjtésében a Petőfi Irodalmi Múzeum *Életrajzi index* adatbázisa⁶, a *Magyar Életrajzi Kalauz*,⁷ az Országos Széchényi Könyvtár weboldalán található *Szinyei József: Magyar írók élete és munkái* című adatbázis, a helyi kapcsolatokra vonatkozó információk összegyűjtésében a Fenyvesi Újság *Fenyvesiek* rovatának cikkei voltak segítségemre.

A helyismereti gyűjtőkör formai körülhatárolása

A helyismereti információ egyik ismérve, hogy rögzített, azaz valamilyen dokumentumban tárgyiasult. Bényei Miklós szerint „a helyismeret fogalmán belül dokumentumnak tekinthető minden olyan anyagi tárgy, amely az adott helyre vonatkozóan bármilyen információt hordoz, magában foglal, amelynek szerepe volt, van vagy lehet az adott hely életében.”⁸ Mindenekelőtt az adott településről és közvetlen környékéről tartalmi információkat közlő dokumentumok – szakki-fejezéssel: helyi tartalmú dokumentumok – gyarapítása indokolt.

Melyek azok a dokumentumfélések, amelyek könyvtárunk helyismereti gyűjteményébe bekerülhetnek?

- A község múltjáról megjelent helytörténeti összefoglalások, monografikus feldolgozások.
- A község (és közvetlen környéke) földrajzáról, természeti viszonyairól, jelenéről napvilágot látott könyvek, füzetek, helyi kalendáriumok, címtárak, térképek.
- A községben élt, élő vagy a településhez kötődő jeles személyiségek életrajzai, a helyi kapcsolataikra vonatkozó írások.
- Megyeismertető, megyetörténeti összefoglalások, amelyekben részletesebb információ olvasható a településről.
- Országos kiadványok, amelyekben összefüggő közlemények, részletek találhatóak a településről.
- A településen megjelenő újság(ok).
- A helyi aprónyomtatványok (képeslapok, meghívók, plakátok, hirdetések, szórólapok, prospektusok stb.).
- Testületi dokumentumok.
- Helyi tartalmú szakdolgozatok.
- Audiovizuális dokumentumok (állóképek, hangfelvételek, mozgófilmek stb.).
- Gyűjteménycs kötetekben, folyóiratokban, interneten megjelent tanulmányok, közlemények a településről.
- Nem helyi újságokban megjelent cikkek.
- Szépirodalmi alkotások vonatkozó részei.

* * *

JEGYZETEK

- 1 Bényei Miklós: A kistelepülési könyvtárak helyismereti gyűjteményeinek kialakítása = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2004. 2. szám 36. p.
- 2 Nemzeti alaptanterv – NAT : [Ember és társadalom]. Budapest, Korona Kiadó, 1995. 11. p.
- 3 Bényei Miklós: Helyismereti tevékenység a könyvtárakban. Nyíregyháza, Bessenyei György Könyvkiadó, 1994. 4. p.
- 4 A Magyar Köztársaság Helységnévtára. Budapest, KSH. [2004.08.24.] URL: <<http://helynevtar.ksh.hu>.>
- 5 Somogy megye kézikönyve [szerk. Bunováczy Dezső; szerzők Ádámné Fábri Lili et. al.,]. [Hatvan] : CEBA, 2004. 468 p. (Magyarország régiói. Dél-dunántúli régió. Somogy megye) 283. p.
- 6 PIM Adatbázisok = PIM honlap [online] Bp., PIM. (Frissítés: 2004. 06. 14.) [2004. 09.20.] <http://www.pim.hu>
- 7 Magyar Életrajzi Kalauz [online] Celldömölk, Mabi Bt. [2004. 09.20.] <http://www.tif.hu/db/>.
- 8 Bényei Miklós: i. m. 7. p.

Vecsera Jánosné

13. BOBCATSSS – 2005, Budapest

Bevezető

Mi is az a BOBCATSSS? Nyilván nagyon sokan hallottak róla. De azért azoknak, akik csetleg mégsem tudják, íme egy rövid ismertető.

A BOBCATSSS az Információ- és Könyvtártudomány európai felsőoktatási intézményei szervezetének hálózata. A BOBCATSSS egy évenkénti konferencia is, amelyet európai egyetemek és főiskolák hallgatói szerveznek. Ezekben a felsőoktatási intézményekben közös, hogy információ- és könyvtártudományt oktatnak, valamint kutatást végeznek az EUCLID (European Association for Library and Information Education and Research) égisze alatt.

A BOBCATSSS-konferenciák célcsoportja az információkutatásra specializálódott hallgatókból, tanárokból, gyakorló könyvtárosokból és ezen a szakterületen dolgozó kutatókból áll.

A BOBCATSSS tulajdonképp egy betűszó, amely a városok együttműködését mutatja. A betűk azon városok kezdőbetűi, amelyek a konferenciát 1993 után életre hívták: Budapest, Oslo, Barcelona, Koppenhága, Amszterdam, Tampere, Stuttgart, Sheffield, Szombathely. Az elmúlt években szép számmal csatlakoztak új tagok a hálózathoz: Borås, Riga, Kharkin, Moszkva, Tallinn, Torun, Varsó, Szófia, Ljubljana, Krakkó és Pozsony.

A konferenciát minden évben más-más két ország hallgatói szervezik, egy kelet- és egy nyugat-európai országból. Ez nagyszerű lehetőség mindannyiuk számára az ismerkedéshez. A szervező csapat hallgatói különböző országokból érkeznek, esetenként eltérő kultúrájú, habitusú területekről. A konferencia pontos szervezést és gondos együttműködést igényel. Ezekben a határokon átvélő kapcsolatokból mindkét fél profitálhat.

Több mint tíz évvel az első konferencia után a BOBCATSSS-ben is tart még a Kelet-Európa és Nyugat-Európa közti távolság áthidalása, de a szervezet még mindig a régi. Az idén a Høgskolen i Oslo és az Eötvös Loránd Tudományegyetem hallgatói szervezték a konferenciát, Ragnar Audunson és Ládi László vezetésével.

A szervezésről

A döntés, hogy a 2005-ös konferencia Budapesten legyen, már 2001-ben körvonalazódott. A kezdeményező oslói főiskola ezután kereste meg a pestieket, és 2003 telén járt itt az első küldöttség.

2004 elejére Oslo és Budapest között kialakítottunk egy kommunikációs csatornát, amelyen keresztül folyamatosan informáltuk egymást az éppen aktuális

teendőkről. Felosztottuk a feladatokat, és a stábokon belül is létrehoztunk egymással közvetlen kapcsolatot tartó két-három fős alcsoportokat. Ezek e-mailben állandó összeköttetésben álltak, és együtt hozták meg döntéseiket. Emellett heti rendszerességgel mindkét fél egy-egy nagyobb lélegzetű levélben írta meg, mit ért el, mit szervezett meg, milyen megállapodást hozott tető alá. A magyar oldalon elsősorban a helyszín, és az ahhoz kötődő technikai feltételek megteremtése volt a feladat, míg a norvég fél a szponzorkeresést és az elektronikus kapcsolattartást intézte a majdani résztvevőkkel.

Budapesten 2004 májusára összeállítottunk egy helyszínre, szállásra és ehhez kapcsolódó tételekre vonatkozó tervet, a hónap második felében ezzel a csomaggal utazott Oslóba egy négyfős csapat, reprezentálva a teljes pesti gárdát. Itt meg-egyezés született rengeteg kérdésben, bár szkeptikusok voltunk a tekintetben, hogy a személyes tárgyalások célravezetőbbek-e, mint az állandó e-mail kapcsolat. A norvég oldalról ekkor merült fel, hogy az OSZK-t mint helyszínt számításba kellene venni, tekintettel a hagyományokra.

Ősszel kétfős csapat utazott Oslóba, és egyeztetést tartott az összevont „paper group”, vagyis az előadásokért felelős csapat, hogy eldöntsék, milyen kérdések kerüljenek terítékre 2005-ben. Erre azért is volt nagy szükség, mert – ellentétben a korábbi konferenciákkal – a nagyjából 45-50 előadás helyett több, mint 90 tervezet futott be, ami kétszerese a rendezvény átlagos „kapacitásának”. Így gyakran fájó, de a színvonal számára nagyon üdvöztető döntésekkel kellett megszűrni a beérkezett abstractokat.

Egy hónappal később Ragnar Audunson négyfős csapat élén eljött Budapestre, és közösen átszabtuk az addigi terveket. Az oslói tervekben ugyanis kiemelten szerepelt az Országos Széchényi Könyvtár mint a konferencia helyszíne, és Ragnar (őt, aki csak ismeri, a keresztnévén szólítja) rövid tárgyalás után „megszerezte” a konferencia számára a könyvtár támogatását. (Ezúton szeretnénk megköszönni Nagy Attila szíves segítségét!) Ezalatt Ládi László tanár úr az egyetemmel egyeztetett, így kerülhetett sor a konferencia nyitó napi rendezvényére az ELTE Trefort kerti B épületében.

Az OSZK-ban felvettük a kapcsolatot a konferencia alatt végig számunkra minden segítséget megadó Budavári Edinával, aki történetesen remekül beszél norvégul, a társszervezők legnagyobb örömére.

December elején aztán még egy norvég csapat érkezett Budapestre, amelynek tagjaival a konferencia közvetlen, napi kérdéseit egyeztettük, mint például a résztvevők étkeztetését, valamint a konferencia költségvetését.

A teljes norvég csapat január 28-án érkezett Budapestre, és már aznap munkához is láttunk. Berendeztük az OSZK termeit, így kedden reggel már a vendégeket lehetett fogadni.

Január 31-én, hétfőn már kora reggel az egyetemen voltunk, és a feldíszített előadóterembe invitálhattuk a vendégeket. A köszöntő beszédek után a konferenciát megnyitó előadóké volt a szó. Magyar részről Tószegi Zsuzsanna, míg norvég részről Eirik Newth író–műfordító tartott előadást. Este a Hadtörténeti Intézet Márványtermében tartottunk fogadást, ahol az Esztenás együttes szórakoztatta a vendégeket, és fergeteges táncházat tartott nekünk. Innen egyenesen átvonultunk a Szóda nevű szórakozóhelyre, amely a „konferencia hivatalos pubja”-ként szolgált három estén át.

Kedd reggel aztán az OSZK-ban folytatódtak az előadások, itt már minden gördülékenyen és egyszerűen történt.

Szerdán délután már az egész szervező gárda az utolsó csepp erejéből dolgozott, és külön dicséret illeti a két házigazdát, Malena Gundersent és Peer Gábort, akik az utolsó órában is frissen és lendületesen vonták meg a konferencia mérlegét. és adták át a zászlót a következő év szervezőinek, a dán és észti csapatnak.

Este aztán mindenki, tanár, diák, nemzetközi szaktekinetly a már hagyományos záróbulira vonult, és ott hajnalig tartott a három nap minden feszültségének. fáradságának levezetése, különösen a szervezők részéről.

Másnap reggel aztán megkezdtuk a dolgok elrendezését: számlákat egyenlítettünk ki, eszközöket szolgáltatunk vissza, és a nap végén a biztonság kedvéért egy munkavacsorával zártuk a konferenciánk hivatalos részét norvég barátainkkal. Ők másnap elutaztak, de a mai napig kapcsolatban állunk velük, és az utolsó simításokat végezzük a konferenciaköteten.

A konferencia fő témája: könyvtárak az információs társadalom korában

Napjainkban gyakran hallott kifejezés az *információs társadalom*. Sokan úgy vélik, ez olyan tág fogalom, amelybe szinte minden belefér. Ha azonban más szemszögből tekintünk erre a terminológiai problémára, megörlöhetünk ennek a hajlékony, sok mindent magába fogadó kifejezésnek. Ha tetszik, szakmánk központi feladata egy rövid mondatban összegezhető: „megfelelni az információs társadalom követelményeinek”. A gazdasági életben – a termelésben és a kereskedelemben egyaránt –, a közigazgatásban és az élet minden területén az információigény nagyon magas: elég arra gondolnunk, hogy az utóbbi években a technika fejlődése és a legújabb technológiák könnyebb elérhetősége miatt minden korábbinál elterjedtebb hobbivá vált maga az informálódás. Szenvedély lett az „öncejú” internetes szörfözés, az állandó mobiltelefonos kapcsolattartás. digitális képek tömeges készítése és nézegetése, digitális zenei fájlok tárhely kapacitást nem kímélő gyűjtése és feldolgozása.

Konferenciánknak adhattuk volna a *Könyvtárosság a digitális korban* címet is, mivel az információátvitel jellege egyre inkább a digitális kultúrához közelítik az információ-előállítókat és -felhasználókat, azonban az *információs társadalom* mellett döntöttünk. Talán ez a megfogalmazás kicsit elvonja a figyelmet a digitalizálás technikai oldaláról, és az információt igénylő emberekre és az ésszerűen, strukturáltan szolgáltató könyvtárosra tereli. (Megjegyzendő, hogy LIDA – Libraries in the Digital Age elnevezéssel évek óta önálló konferencia foglalkozik a digitalizációval Dubrovnikban.) Az információs társadalom szemléletformáló hatásának is tulajdoníthatjuk, hogy konferenciánkon igen sok előadó nem könyvtárosként vagy informatikus könyvtárosként, hanem hivatásos információszolgáltatóként említette szakmánk képviselőit: az elnevezés az információhordozóról (*könyvtáros, médiatáros* stb.) vagy a szolgáltatás módjáról (*könyvtáros*) magára a szolgáltatás során felkínált termékre (az információra) helyezi a hangsúlyt.

Az információspecialista hivatásának alapkérdéseire utaltak a nyitónap előadói, amikor elsősorban az információhoz való hozzáférés problémáját elemezték. Tó-

szege Zsuzsanna arra az ellentétre hívta fel a figyelmet, amely az információéhes felhasználók és a produkciójukból hasznot remélő szerzők, információ-előállítók érdekei között feszül. A képet tovább árnyalta a copyright – különösképpen a digitális copyright – törvényi szabályzásának megoldatlan kérdése. Az információ technológia egyre intenzívebb fejlődése mellett nehéz megakadályozni, hogy bizonyos szellemi termékek ne kerüljenek fel az internetre, vagy ne készüljön róluk másolat. Miközben mindenkinek megvan a szabad informálódáshoz, a tanuláshoz és a szórakozáshoz való joga, a szerzőket védő jogszabályok sokszor lehetetlenné teszik némely művek megjelenését vagy széles körű terjedését. A probléma megoldását a távolabbi jövőben várhatjuk.

A norvég Eirik Newth sodró lendületű előadása szorosan kapcsolódott a copyright és a hozzáférés problémájához. Az előadó Carlos Ruiz Zafón *A szél árnyéka* című művéből választott metaforát: „az eltemetett könyvek temetőjében” nyugszanak azok a megjelent alkotások, amelyek megjelenésük után nem kerülnek be a szellemi vérkeringésbe, nehéz hozzáférhetőségük folytán elszigetelteké válnak. Newth, a sikeres fordító és tudományos szakíró úgy látja, a napjainkban is igen jelentős számban megjelenő papíralapú könyvek csak úgy válhatnak szélesebb körben ismertté, ha digitalizálás segítségével könnyen elérhetővé tesszük őket. Norvégiában, ahol évente mintegy 5000 cím jelenik meg, komoly problémát okoz ennek a termésnek az eladása, és – ami talán még nagyobb baj – a hatékony szellemi felhasználása, feldolgozása. Newth kutatásai során számos nagyon értékes szakmunkára bukkant szinte véletlenül, elhagyott könyvtárak félreeső polcain. Véleménye szerint ezek a művek jobb sorsra érdemesek, és ezt a jobb sorsot számukra a digitalizálást jelentheti. Sok mű más okból „eltemetett”. Ezek esetében az okozza a gondot, hogy példányaikat mind eladták, és a jogtulajdonos nem lelhető fel, vagy nem járul hozzá az újrakidához. További nemzetközi programokra és jogharmonizációra lenne szükség a probléma megoldásához. A megoldás Newth szerint ebben az esetben is a digitális hozzáférés biztosítása. Nézete szerint a már futó digitalizálási programok mellé újabbakra van szükség, továbbá kívánatos lenne az információs (részben számítógépes) infrastruktúra fejlesztése és az e-book használata szokásának elterjesztése. E kérdéskör megoldásához nagyban hozzájárulhatnak maguk a szerzők is, akiknek az a legfontosabb, hogy műveik befogadókra leljenek: e célból könnyebbé tehetik szellemi termékeik digitális feldolgozását, terjesztését.

Néhány előadásról

A BOBCATSSS előadásai változatos témájú szekcióülések keretén belül hangzottak el. Az alábbiakban egy-egy szekció fontosabb gondolataiból válogatok: a dőlt betűs szavak az adott szekció elnevezését emelik ki.

A *modern könyvtáros*nak manapság olyan készségekkel kell rendelkeznie, amelyekre néhány évtizeddel ezelőtt nem vagy alig volt szükség: jártasnak kell lennie a digitális információhordozók használatában, adatbázisok lekérdezésében, sőt előállításában is. Az információs piac átalakulása a szakmától is az alkalmazkodást kívánja meg. A könyvtárosképzés ennek megfelelően több helyütt átalakult: a képző intézmények különös hangsúlyt fektetnek arra, hogy a jövő informatikus

könyvtárosai, hivatásos információszolgáltatói információs írástudással (information literacy) rendelkezzenek. A globális információs társadalom elvárásainak megfelelően a nyelvtudás és a nemzetközi információs rendszerek ismerete is kulcsfontosságú. Több előadás foglalkozott ezzel a kérdéssel, pl. Anna Maria Tammara „A könyvtárosképzés hozzáigazítása a digitális kor követelményeihez” című előadása, amely a bolognai folyamat könyvtárosképzésre gyakorolt hatását mutatta be. Az Olaszországból érkezett előadó kiemelte a különböző nemzetközi képzési programokban rejlő potenciált; véleménye szerint a Tempus, a Socrates és az Erasmus programok modellként szolgálhatnak egy átfogó nemzetközi könyvtárosképző program kialakításához.

Az *elektronikus könyvek* (e-bookok) megjelenése, terjedése az informatikus könyvtárosnak szintén fejlődést okoz. Az elektronikus könyvek – és általában a nem hagyományos dokumentumok – szerepe egyre nagyobb az intézmények állománygyarapítási koncepciójában, azonban fel kell tenni a kérdést: mennyiben átmeneti az e-book-jelenség, és mennyiben tekinthető ez a jövő útjának? Az Amerikai Egyesült Államokból érkezett John Ingram és Carol Turner szerint az e-book előtt feltehetően nagy jövő áll: az információs piac egyik legdinamikusabban növekvő részterülete az elektronikus könyvekkel való kereskedelem. Ez a megoldás nemcsak régi, eredetileg papíron kiadott kiadványok hozzáférhetőségét könnyíti meg, hanem az eleve digitális formában megjelentetett publikációk terjedését is segíti. Az adatsere egyszerűsége, a szövegek, képek könnyű kezelhetősége méltán hozott nagy népszerűséget az elektronikus könyveknek, azonban az előadók feltették a kérdést: nem fog-e eltűnni ez a megoldás az egyre újabb, egyre gazdaságosabb és egyszerűbb adatformátumok harcában, nem osztozik-e a 8 mm-es filmek sorsában.

A könyvtárak egyre fejlettebb digitalizációja, az információs infrastruktúra ugrásszerű fejlődése felveti az *információhoz való hozzáférés kérdését*: a könyvtáraknak figyelembe kell venniük a felhasználók eltérő szintű számítógépes ismereteit akkor, amikor digitális szolgáltatásaikat bevezetik, fejlesztik. Az egyes könyvtárak honlapjait, számítógépes képzési programjait, on-line szolgáltatásait bemutató előadások között különösen érdekes volt a szlovéniai Maja Blazic, Darjo Majcenovic, Tanja Mercun és Barbara Plestenjak „Ki mondja, hogy egy öreg kutya nem tud új trükköket megtanulni?” című előadása, amelyben a szlovéniai Third Age University Programban résztvevő időskorú emberek körében végzett kutatás eredményeit ismertették. A szerzőnégyes célja annak a mítosznak az eloszlatása volt, amely szerint a fiatalok tanulják meg igazán az új technológiák kezelését, és azzal együtt fejlődnek, nőnek. A programban részt vevő idősök közül egyre többen tanulták meg használni a számítógépet, ezzel együtt az e-mailezés és a világhálón való szörfözés tudományát is hatékonyan elsajátították. A vizsgált idősök életében lényeges szerepe volt az internetezésnek, ez a tevékenység is beépült életvitelükbe.

Külön kérdéskört jelent a metaadatok szolgáltatása és kezelése a nemzetközi adatforgalomban. Ezt a kérdést részletezték az *információigények – az információ értéke* nevű szekció előadói. Salgáné Medveczky Marianna, a Debreceni Egyetem PhD-hallgatója a debreceni Komputergrafikai és Könyvtárinformatikai Tanszékén kifejlesztett BDML formátumot ismertette. A körülbelül harmincéves MARC jelentette az első jelentős lépést a számítógépes adatsere formátumok szabványosításában, a hat éve jelen lévő XML-nyelvre épülő BDML (Bibliographic Description

Markup Language) pedig megoldást jelenthet azokra a problémákra, amelyeket a MARC használata, adaptálása okoz. A megoldási kísérlet ígéretes, de egyelőre még nem használják elég széles körben a BDML-formátumot; további tesztelesekre, esetleg nemzetközi szabványosítási lépésekre van szükség e téren.

Ehhez a problémához csatlakozott Piotr Malak (Lengyelország) előadása, ő a tartalmi feltárás és a mesterséges intelligencia összefüggéseit elemezte. A toruni Kopernikusz Egyetemen folyó kutatásokban nagy szerepe van annak a törekvésnek, hogy az automatikus osztályozás és rezümékészítés folyamatában meg lehessen oldani a humán tudományok terminológiai nehézségeiből fakadó problémákat. További gondot okoz, hogy az angoltól eltérő szintaxisú nyelvek (pl. a lengyel, a magyar) közleményeinek automatikus indexelése, tömörítése még nincs megoldva.

A számítógépes adattároló rendszerek könyvtári használatának egyik jelentős dilemmája az egyes adatbázisok közötti választás. Daniel D. Meir, az izraeli építész kutatásában kiemelt szerepe volt a halmazelméletnek: összehasonlította, milyen találati halmazokat adnak a különböző építészeti szakirodalmi adatbázisok, és ezek a találatok mennyire relevánsak a keresést megrendelő felhasználók szempontjából. Vizsgálatának tanulságai alapján a könyvtárosok fejleszthetik keresési stratégiájukat, mérlegelhetik, hogy intézményüknek mely adatbáziscsomagokra kell előfizetniük, ha a szakirodalmi tájékoztatás mezején versenyképesek akarnak maradni.

A versenyképességgel függ össze a *könyvtári marketing* is: a litván nemzeti könyvtári hét lebonyolítását tanulmányozva Audrone Glosiene és Sovile Marcinskaite az akció komponenseit vizsgálták. A rendezvény során népszerűsítették a nemzeti könyvtári rendszer és egyes könyvtárak szolgáltatásait, tudatosítani próbálták a lakosságban a könyvtárak és a könyvtárosok szerepét a tudásalapú társadalomban. A lobbizás, az érdekképviselés és a korszerű marketingkampány elemei vegyültek ebben a sikeres rendezvénysorozatban, amely más országok számára is mintát jelenthet.

Tudásalapú társadalomról, hatékonyan informáló *közkönyvtári hálózatról* azonban csak szabad, demokratikus keretek között működő társadalmakban beszélhetünk. A hollandiai Joffra Westerlaken a zimbabwei kormányzat tevékenységét elemezve bemutatta, hogyan képes az állam monopolizálni a nyilvánosságot a média közvetlen ellenőrzése, betiltások, az átszervezett könyvkiadás és a cenzúrázott könyvekre épülő közkönyvtári rendszer segítségével. Az előadó szerint Zimbabweban a szabad informálódáshoz és véleménycseréhez nem az oktatás, a közművelődési intézményhálózat vagy a könyvtár adnak teret, hanem a magánélet olyan eseményei, mint a lakodalom vagy a temetés.

A konferencia magyar résztvevőiről

Ha már belemerültünk a konferencia szakmai kérdéseibe, idézzük fel a magyarok előadásait. Igaz, nem voltak túl sokan, de valóban érdekes témákat és kérdéseket boncolgattak.

A felsorolást alfabetikus sorrendben tesszük meg, nem téve különbséget a szekciók és előadók között.

Kezdjük Mikulás Gábor előadásával. A könyvtárosok értékeivel foglalkozó szekcióban adott elő, a konferencia harmadik napjának délutánján. Az előadásban az információbrókerek magyarországi helyzetével, kilátásaival foglalkozik. Az információbrókerség teljesen új eleme a magyar információs szektornak. A szakmai oktatás nemrég kezdődött meg, és szervezeteik sem régiiek. Az információbrókerség Magyarországon nagy kihívás, a piac sem készült még fel a befogadására. A legtöbb könyvtár nem kínál kielégítő szervezeti kultúrát a fizető alapon működő információs szolgáltatásokra. Ezért aztán Mikulás Gábor azt a következtetést engedte meg levonni, hogy jelenleg a szabadúszó, független információs szakemberek jobban képesek kiszolgálni az üzleti közösségeket.

Nagy Attila és Péterfi Rita a román kulturális beilleszkedéséről és a közkönyvtárak működése közti összefüggésről beszéltek. Bemutatták társadalmi, szociális kutatási eredményeket. Fontos, hogy ez a társadalmi csoport megőrizhesse kulturális identitását. Az előadásban tulajdonképpen azt vázolták, milyen módon lehetne változtatni a jelenlegi helyzeten. Itt elsősorban az oktatás fontosságát hangsúlyozták és azt, hogy már az óvodában a szülőkkel együttműködve kell fejleszteni a kulturális identitást. Jól látható, hogy az említett cél eléréséhez az oktatás nem elegendő. Sem az általános, sem a középfokú oktatás nem tudja áthidalni a kulturális akadályokat és azokat a korlátokat, amelyek az évszázadok során keletkeztek. A legfontosabb az a fajta együttműködés amelynek során a gyerekeket a szülők és az oktatók már hároméves koruktól (óvodába kerülésüktől) közösen tanítják. A szerzők jó alternatívát kínálnak a könyvtárosok motiválására és bátorítására a fent említett kapcsolat létrejötte céljából. Említettek néhány példát, amelyek a megoldásban segítenek: történetmesélős programok, olvasótáborok, tanulást támogató kurzusok, számítógép- és internetkezelői gyakorlati foglalkozások. Ezek megvalósításához szükséges a jelenlegi beidegződések (előítéletek, fenntartások) megváltoztatása. Pontról pontra kell megvalósítani a kitűzött célokat a könyvtári tevékenységben, az óvodákban, az iskolákban és nem utolsósorban a templomokban. Fontos továbbá olyan szempontokat is megvizsgálni, hogyan alakulnak ezek a folyamatok fővárosi, kisvárosi és falusi szinten. Ebben a folyamatban a könyvtár képviseli az egyik legfontosabb intézményhálózatot. A velünk együtt élő etnikai csoportokkal való rendezett viszonya záloga a társadalmi fejlődésnek, és ebben kiemelkedő szerepe lehet a könyvtáraknak.

A következő előadás egy nagyszerű magyar újdonságra hívta fel a figyelmet, és a Debreceni Egyetem Könyvtári Intézetének kutatása iránt szerzett nemzetközi figyelmet. A kutatás ismertetője Salgáné Medveczky Marianna volt. A kommunikációs technológiák használata a könyvtárak számára folyamatos kérdéseket vet fel, új lehetőségekkel, új várakozásokkal és új reményekkel. Az előadásból megtudhatuk azt, hogy az új fejlesztések miként befolyásolják a könyvtári adatformákat. Különös tekintettel a könyvtári munkafolyamatokra, mint például a bibliográfiai leírásra gyakorolt hatás. Az információs technológiák fejlődése tökéletesítéséhez vezet a számítógépes rendszereket, kiegészítve a számítógépek fejlődését a médiatípusokkal és az internetnek a struktúrára gyakorolt hatásával. A MARC formátum megjelenése óta a számítógépes rendszerek, programok nagyot változtak, új és kifinomult programok vezettek el a szabvány szükségességéhez ezen a területen. A könyvtári munka új infrastruktúrája miatt jelentős változásokat indukált: az eddig egységes bibliográfiai leírást is nehéz egységesen kezelni. Ennek a problémának a

kezelésére az egyik megoldás az XML (Extensible Markup Language). Az XML egy nyitott, állandó, egyetemleges adatkezelési mód webes felületeken. Az XML közel hat éve állandó terv a leírás számítógép alapú kezelésére. Fejlődése révén eljuttatja a különböző struktúrájú adatokat az ideális formátumban szerverről szerverre. Mivel az XML nem csak internetes környezetben alkalmazható, különösen értékes könyvtári területen. Igazi előnye az információszerzés; tökéletesen kezeli a különböző változatokat az eltérő rendszerek között. Az XML anélkül alkalmazható eszköz, hogy maga után vonzana bizonyos járulékos költségeket, azonosul minden szoftver fejlődésével. Az XML alkalmas formátum a webes könyvtári szolgáltatásokhoz. A Debreceni Egyetem Könyvtár és Informatikai tanszéke létrehozta a BDML-t (Bibliographic Description Markup Language). A projekt egységesíti a leírást az XML segítségével. A kutatók célja egy szabványkészlet kidolgozása, amely tartalmazza a bibliográfiai leírás struktúráját XML formátumban. Reményük szerint a projekt hasznos lesz könyvtári alkalmazások és feladatok megoldására, de, más területre is.

Sebestyén György a könyvtárosok és az információbrókerek magyarországi viszonyairól beszélt az előadásában. Az új magyar könyvtári stratégia figyelembe veszi, hogy az információs társadalomban a könyvtár alapszolgáltatásokat nyújtó intézmény, ezért a könyvtárosnak ebben a környezetben főszerepet kell játszania. Az 1997. évi CXL törvénynek megfelelően minden magyar közkönyvtárnak szolgáltatnia kell az információkat. A könyvtáros a lakosság oktatójává vált: fel kell készíteni mindenkit az információ és a tudás döntő fontosságára, hogy a harmadik évezredben polgáraink tudatos, igényes könyvtárhasználók, információfogyasztók legyenek. Az ország modernizációja, az Európai Unióhoz való csatlakozása további követelményeket támaszt. Megváltozott az információk minősége és természete is, miközben a források is változnak. A felhasználók gyakran nem képesek egyedül szembenézni az információszerzés kihívásaival. Sokszor azt is nehezen definiálják, mi is az, amire igazán szükségük van. Kikerülhetetlen a közvetítő személy a felhasználó és az információ között. Így mind a könyvtárosnak, mind az információbrókernek komoly jövője van. A közvetítést mindkét szakma megvalósítja, ugyanaz a küldetésük, de alapvető különbségek is vannak köztük. A könyvtáros információval lát el, de nem ad-vesz információkat, így az ő jövedelme nem függ a munkája eredményétől. Ezzel szemben az információbrókernek létkérdés megtalálni a piac azon szereplőit, akik tisztességes árat fizetnek egy-egy információért. E feladatokat Magyarországon ma még a könyvtárosok végzik, reklámot csinálnak az információs üzletnek, amelybe az információbróker egy fillért sem investál, de learatja a gyümölcsét. Ha viszont a könyvtáros emiatt panaszkodna, emlékeznie kell rá, hogy nyugodtabb és biztonságosabb körben dolgozik, viszonylag szerényebb jövedelemmel, de a hatalmas felelősség nem lebeg állandóan a feje fölött Damoklész kardjaként, míg az információbrókernek ezzel is számolnia kell.

Tóth Máté egy, a könyvtáros hallgatók attitűdjéről szóló felmérés eredményét osztotta meg a nagyközönséggel. Fontos stratégiai célja a magyar könyvtárosságnak, hogy vonzóbb képet alakítson ki magáról. A felmérés készítői megnézték, hogyan érhet el a könyvtárosság nagyobb közmegebecsülést. Ennek keretében a Könyvtári Intézet elindított egy felmérést az elsős és a végzős könyvtár szakos hallgatók körében. A kérdések közt olyanok szerepeltek mint: mi motiválta

őket, hogy ezt a pályát válasszák, mit gondolnak a könyvtárosságról, mi változott meg a véleményükben a tanulmányaik alatt, szeretnének-e könyvtárosként dolgozni tanulmányaik befejezése után? Tanulmányozták a válaszokat a tekintetben is, hogy elsős vagy végzős hallgató adta-e. Az eredményeket összehasonlították egy korábbi szlovéniai felméréssel, amely a 2002-es BOBCATSSS-en hangzott el. A felmérés eredményei hasznosak a magyar könyvtárosság stratégiai céljainak megvalósításában. A szlovén kutatással való összehasonlítás pedig azért fontos, mert felismerteti a magatartás- és elvárásbeli különbségeket, amelyek a két ország hallgatói közt fennállnak.

Tószegi Zsuzsanna előadása – mint volt már róla szó – a konferencia egyik nyitó beszéde volt, és az információs társadalom résztvevőinek egymáshoz való viszonyáról szólt. Az információs társadalom fejlődése sok kérdést felszínre hoz az információs lánc szereplőiről: szerzők, tartalom, tulajdonosok, terjesztők, tartalomszolgáltatók fogyasztók és felhasználók. Sok ellentmondás van az érdekelt felek között az információs piacon. A szerzők, gyártók, publikálók pénzt szeretnének keresni munkájukból, képességükből, tehetségükből és befektetéseikből. Ez megoldható ellenőrzött keretek közt történő megosztással, másolással. Ezzel szemben áll a másik oldal, a polgárok érdeklődése, információszükséglete. Az ő igényük a szabad, díjmentes hozzáférhetőség. Hogyan birkóznak meg a hagyományos és az új típusú könyvtári szolgáltatások a különböző szerzői jogi szabályozással? Hogyan élhetünk alapvető emberi jogainkkal, mint például az információhoz való szabad hozzáférés, vagy a kifejezés szabadsága? Hogyan értelmezhető a tisztességes felhasználás fogalma az információs társadalomban? Mit jelent a digitális jogok kezelése?

Úgy véljük, az előadások rövid összesítése alapján, hogy kérdések merülhetnek fel az olvasóban. Bennünk is. Nos, ezekre a konferencia teljes anyagából készült könyvből kaphatunk választ. A kötet március második felében elkészült, és megtalálható a nagyobb könyvtárakban és intézményekben.

A hangulatról

A lebonyolítás során adódtak olyan kisebb-nagyobb nehézségek, amiket a közönség remélhetőleg nem érzékelt. De ha érzékelt is, nem befolyásolta a hangulatukat. Ezt minden szerénység nélkül állíthatjuk, hiszen sok pozitív visszajelzést kaptunk diákoktól, tanároktól egyaránt. Azt azonban nem szabad elfelejteni, hogy maga a konferencia jellege is segítségünkre volt, ugyanis egy diákkonferencián a légkör mindig könnyed, a résztvevők rugalmasak, a párbeszéddek sallangmentesek. A diákok itt próbára tehetik magukat, tanulhatnak egymástól és a tapasztaltabbaktól, ugyanakkor jó társaságban vannak. Továbbá ilyen közegben lényegesen egyszerűbb a diákoknak akár tanszékvezetőkkel vagy más szakemberekkel közvetlen kapcsolatot kialakítaniuk. Ez a haszon pedig akár egy szakmai karrierre is jó hatással lehet – számos példa született erre az elmúlt évek során. A közvetlen párbeszéd mellett pedig a diákok egymás előtt is bemutatkozhatnak.

Maga a BOBCATSSS mindössze háromnapos, és a résztvevők többsége is csak ilyen rövid időre érkezik az adott városba. Ez a pár nap mindig kevésnek bizonyul.

de Budapest esetében még inkább. Viszont nem egy résztvevőről tudunk, aki majd turistaként hosszabb időt is eltölt nálunk, úgy dönt, hogy később, a nyári szabadsága idején feltétlenül tesz egy magyarországi utazást. Mindettől függetlenül a résztvevők természetesen igyekeznek erejük és idejük legjobb kihasználásával a lehető legtöbbet látni fővárosunkból. Ez rendszerint az alvás kárára megy, hiszen a rengeteg fontos látnivaló nem hagy időt a pihenésre.

És persze a közös esti „bulizáson” is részt kell venni. Azt hiszem, nem árulok el nagy titkot ha azt állítom, hogy voltak, akik számára a konferencia érdemi része esténként kezdődött el. A sok étel és ital után senkit nem hagytunk egyhelyben állni. A tradicionális magyar népzenei játszó Esztenás együttes vérpezsdítő muzsikája nem egy ridegnek vélt nemzet lányait és fiait csalogatta a parkettra.

A zárónap estéjén (éjszakáján) rendezett buli talán a legfontosabb. Ezen azok is részt vesznek, akik addig csak napközben az előadásokon voltak jelen. Így volt ez most is: sok tanár, professzor és nemzetközi szaktekintély tiszteletét tette, még ha nem is maradtak hajnali 5-ig, mint oly sokan. Legjobb példája Bronislaw Zurawski professzor, a toruni Nicolas Copernicus Egyetemről, aki diákjait nemcsak ösztönözte a konferencián való részvételre, de elkísérte őket még a záróbulira is. Elmondása szerint rettentő jól érezte magát. A körülbelül 300 résztvevőből 200 bizonyosan jelen volt, vagyis mindenki, aki nem volt túl fáradt vagy nem akart kimaradni az ünneplés és a hangulatfokozás céljából felszolgált hatvan üveg pezsgőből.

2006: Tallin

A pesti konferencia viszonylag könnyen emészthető tematikája után a 2006. évi rendezvény házigazdája, a tallinniak az *Információ – innováció – megbízhatóság: az információs szakember a „hálózat-társadalom”-ban* címet választották.

A <http://www2.db.dk/bobcatsss> webcímen található a BOBCATSSS 2006 hivatalos weboldala; és noha még feltöltés alatt áll, így is sok hasznos információt tartalmaz az érdeklődőknek.

Bár a szimpózium eddigi helyszínei közül Tallinn fekszik a legmesszebb Budapeستől, reméljük, ez nem lesz akadálya annak, hogy minél többen képviseljük majd hazánkat a 14. BOBCATSSS konferencián.

**Balázs Sándor Norbert–Giczi András Béla–
Peer Gábor–Szabó Tamás Péter**

Az Amerikai Egyesült Államok könyvtárai az ezredfordulón

Statisztikai vázlat

Amerika sok szempontból fontos számunkra, s ezen szempontok közül nem utolsó, hogy könyvtárai jó száz éve vonzzák a magyar szakmabeliek érdeklődését. Ma ez legalább annyira indokolt, mint volt korábban. Az alábbiak talán indokolják ezt az értékítéletet.

Amerika lakossága számunkra hihetetlen ütemben növekszik. A francia forradalom idején a népességszám még nem érte el a 4 milliót, a XIX. század közepén meghaladta a 23 milliót, 1900-ban megközelítette a 76 milliót, 1950-ben már 150 millió volt, és most nincs messze a 300-tól. A 2001-es könyvtári statisztikák 280 milliós lakosságszámmal dolgoznak. Köztudott, hogy a szövetségi állam épp ötven egységből áll. Vannak viszonylag kis népességűek: egy millió alatti például Alaszk, Észak-Dakota vagy a főváros, Washington (District of Columbia). Legnépesebb Kalifornia a maga 35 milliójával. 10 millió fölötti még Texas és New York (19–19), Florida (17), Pennsylvania (12), Illinois és Ohio (11–11 millió).

Az *amerikai közkönyvtárak* messzi múltra tekintenek vissza, hisz már a sokoldalú Benjamin Franklin is alapított közösségi használatra szánt könyvtárat a XVIII. század közepén. Talán érdemes utalni az amerikai közkönyvtárak legnevesebb támogatóira. A Heidelberg mellet született, húszévesen Amerikába vándorolt John Jacob Astor prémkereskedésből gyűjtött mesés vagyonából áldozott New York könyvtáira a XIX. század negyvenes éveiben. A skóciai Andrew Carnegie kisfiúként jutott át szüleivel Amerikába, hogy azután acélbáróként legyen dúsgazdag és világhírű. Több száz millió dollárt (mai értéken több milliárdot!) áldozott az elmúlt századforduló körül emberbaráti célokra, és egyik kedvelt „célpontja” a közkönyvtár volt, hisz az angol ajkú országokban összesen harmadfélezer közkönyvtár létrejöttét támogatta. Napjainkban pedig Bill Gates, a Microsoft tulajdonosa (a mai világ leggazdagabb embere) hirdet meg és karol fel kiterjedt könyvtár-támogatási projekteket a feleségével közösen létrehozott alapítvány által.

Prém, acél és szoftver: az idők és a források változtak, de a könyvtár fontossága, lám, állandó csillagképnek bizonyul Amerika egén.

Az amerikai oktatási kormányzat statisztikai intézete rendkívül alapos és részletező statisztikákat szerkeszt, egyebek között könyvtári területen is. 2003-ban készült el mind a köz-, mind pedig a felsőoktatási könyvtárak 2001-es évének adatait feldolgozó összeállítás. A következőkben főként ebből tallózunk (bizonyos adatok más hálózati dokumentumaikból származnak).

Közkönyvtárak 2001-ben

Szervezet, fenntartó, nyitva tartás

Az ötven államban összesen 9129 könyvtári szervezet létezett 2001-ben. Ha ezt a 280 milliós népességhez viszonyítjuk, akkor átlag bő harmincezres népességre jut egy-egy önálló könyvtár. Látni fogjuk: nagy szóródással. Mintegy ezer könyvtár látja el a népesség közel háromnegyedét (pontosan 11 százalék könyvtárra jut 72 százalék népesség), e nagyobbak mindegyike minimum 50 ezres népesség ellátására hivatott.

A könyvtárak négyötöde egyetlen szolgáltató hellyel működik, és 19 százalékuk van a központon kívül további szolgáltatóhelye (e fiókok teljes száma megközelíti a 7500-at). Mintegy 700 könyvtári szervezet működtet bibliobuszt, azaz mobil szolgálatot is, ezek pontos száma 879 (ha a hazai népességszámhoz arányost kívánunk mondani, akkor olyan, mintha itthon mintegy 30 bibliobusz lenne). Legtöbb könyvtári szervezete Illinois-nak van (629, itt 20 ezer alatti az egy könyvtárra jutó lakosságszám). Legkevesebb könyvtári szervezet, azaz épp egy-egy működik a fővárosban, illetve Hawaii szigetén (itt közel 600 ezres, ott dupla annyi lakost ellátva). A népes Kaliforniának mindössze 179 önálló könyvtára van (itt átlag 200 ezer lakos jut egy intézményre). Regionális tendenciák nem igazán érzékelhetők, vannak keleten és nyugaton, északon és délen is centralizáltabb vagy elaprózott megoldások. Mindenesetre a könyvtárak nagyobbik része (közel 60 százalék) 10 ezernél kevesebb lakost lát el. Egyötödük, tehát mintegy 1800 könyvtár esik abba a sávba, amely 10 és 25 ezer közti lakosságot szolgál ki. Kaliforniában csak a könyvtárak 6 százalékához kötődik 10 ezer alatti népesség, míg közel 50 százalékuk az 50 és 250 ezer közötti nagyságrendet képviseli. Az 1,4 millió lakosú Nebraskának 272 könyvtára van, és ezek négyötöde (!) lát el 2500-nál kevesebb lakost (igazi aprófalvas régió, hogy hazai kifejezést használjunk). A 7500 fiókökönyvtárból csaknem 900 jut a 116 kaliforniai önálló könyvtárra (itt ezen kívül 63 bibliobusz is szolgál). Kentuckyban 116 önálló könyvtár működik, közülük 31-nek van fiókjá (összesen 73), és itt van a legtöbb bibliobusz (94). Ha a bibliobuszokat az ellátandó népességgel összefüggésben vizsgáljuk, kiderül, hogy egyenként százon felüli a számuk öt olyan népességsávban, amelyek 10 ezertől 250 ezer lakosig húzódnak. Kuriózumnak tűnik, hogy négy bibliobusz van ezer fő alatti népességszámú kategóriában is.

Sokat elárul az amerikai könyvtárak hatékonyságáról, hogy háromnegyedük valamilyen együttműködésben, kooperációban, konzorciumban vesz részt (közel 200 könyvtár irányít ilyen együttműködést).

A könyvtárak több mint felénél a fenntartó (kizárólag) a helyi önkormányzat, minden tízediknél a megye (járás) a fenntartó, 15 százalék esetében nonprofit (civil) szervezet vagy hivatal, továbbá fenntartó lehet iskolai vagy könyvtári körzet is. A nonprofit változat erős Maine és Connecticut államban (61 és 49 százalék), de Alaszkában is 28 százalékot tesz ki.

Minden nyolcadik könyvtár csak 10, illetve 19 órányit tart nyitva hetente. Bő egyharmad (38 százalék) 20–39 órás nyitva tartást biztosít. Egyötöd fölötti (22 százalék) azok aránya, amelyek 40–49 órát tartanak nyitva. Bő egynegyed (közel 27,5 százalék) 50–69 órát vállal, és közel 100 könyvtár (1,2 százalék) 70 óra feletti nyitvatartással fogadja olvasóit. Egyszerűbben: a könyvtárak épp fele 40

órát vagy azt meghaladóan tart nyitva. Nagyobb népességszám nagyobb nyitva tartást vonz – és fordítva. Például a 25–50 ezres lakosságú sávot ellátó 913 könyvtárnak 60 százaléka 50 óra felett tart nyitva, míg az 1–2,5 ezer közötti sávban ezek aránya 2,5 százalék; a döntő hányad (42 százalék) 20–29 óras nyitva tartást nyújt, további 19 százalék ennél is kevesebbet.

Használat

Átlag minden amerikai lakos évente több mint négyszer (4,3/fő) meglátogatja közkönyvtárát, legalább egy tájékoztatási kérdést tesz fel, és 6,5 kötetet (a legfrissebb, 2002-es adat már 6,8 kötetről számol be!) kölcsönöz, továbbá száz lakosra jut 7–7 könyvtárközi kölcsönzés, illetve szolgáltatás másoknak. Utóbbi téren kiugró különbségek tapasztalhatók az államok közt. Hawaii például gyakorlatilag nem él ezzel a szolgáltatással (ezer lakosra jut egy adott, illetve kapott kötet), míg Massachusetts államban négy lakosra jut egy adott és kapott kötet. Az ellátott lakosság-szám szerinti bontás azt mutatja, hogy a kistélepi közkönyvtárak olvasói különösen aktívak, itt egy lakosra átlag 8-9 kölcsönzés jut, a könyvtárközi kölcsönzésben is száz lakosra 11 adott és 22 kapott kötetet jelentenek. A kért könyvtárközi kölcsönzések terén egyébként egyértelműen a kisebb lélekszámú könyvtári szervezetek vezetnek (az ezer és 25 ezer közti négy sávban 17–19 kért kölcsönzés jut száz lakosra).

A gyerekek könyvtári ellátásáról tanúskodik az a szám, hogy az összes kölcsönzés 36,5 százaléka köszönhető az ő érdeklődésüknek (összesítő adat: 654 millió egység). Néhány államban az arány 40 százalékgig emelkedik, míg másutt 30 százalék, vagy még az alá is süllyed (Mississippi 26,7, Arkansas 27,5 százalék).

2002-ben a teljes 1,9 milliárd kölcsönzéshez kapcsolódik 23,3 millió könyvtárközi kölcsönzés, ami több, mint egy százalékot jelent.

Internet

Az amerikai közkönyvtárak kevés kivétellel (2001-ben 3-4 százalék) biztosítják a világháló használatát. Jó néhány államban minden könyvtár, azaz 100 százalék képes erre, míg néhány állam meglepő lemaradásban van (Nebraska 78 százalék, Alaszka 87 százalék). Előfordul viszont, hogy a könyvtárosok nem bíznak eléggé az olvasókban, ekkor csak az ő közreműködésükkel érhetik el a használók a hálót (például Iowa és Kansas államban a könyvtárak 3-3 százalékában csak a könyvtáros használhatja, további 10-11 százalékban az olvasó csak a könyvtáros közreműködésével...).

Ennél érdekesebb, hogy 2001-ben összesen csaknem 229 ezer internetre kapcsolt gép volt az amerikai közkönyvtárakban; ebből 123 ezer olvasói használatra, míg 106 ezer könyvtárosi célokra (utóbbi esetben 10 teljes idejű munkatársra nyolc gép jutott). A 123 ezer olvasói feladattal működő gép azt mutatja, hogy átlag majdnem 2500 lakos jut egy-egy gépre (az országos átlag: 5 ezerre 2,2 gép). Szóródás itt is van: jobb helyeken ötezer lakosra 3 (Iowa 3, Nebraska 3,7), vagy épp négy gép is jut (Maine). Szinte megjósolható, hogy egy-két éven belül ezer lakosra jut egy-egy gép. A sajátos amerikai helyzet velejárója, hogy a kisebb lélekszámú települések könyvtárai jobban állnak az átlagot tekintve: az ezer lakosnál kevesebbet kiszolgáló 1041 könyvtár átlagban 15 gépet biztosít ötezer lakosra (a teljes átlag hétszeresét), míg a 25 ezer lakos feletti népességi kategóriák elmaradnak az országos átlagtól (itt 2, illetve 2,1 gép jut ötezer lakosra).

Állomány

A 9129 könyvtár könyv- és (bekötött) folyóirat-állománya eléri a 767 milliót. ezt kiegészíti csaknem 60 millió audiovizuális- és 2,3 millió elektronikus dokumentum, továbbá közel 2 millió előfizetés időszaki kiadványra, így az egy főre jutó átlag meghaladja a 3 egységet. A települési lélekszám szerint vizsgálódva ismét megállapítható, hogy a kisebb települések mutatói magasabbak (1 millió fölöttieknél egy lakosra 2,4 kötet, míg ezer lakos alatt csaknem 1,5, és hasonló a tendencia az AV-kiadványoknál is). Az átlagos állomány nagyság iránt érdeklődve megállapítható, hogy legnagyobb arányt a 10–25 ezres kategória képvisel (32 százalék), minden ötödik könyvtári állomány 25–50 ezer közé esik, továbbá 13–15 százalékos arányú az 5–10 ezres, az 50–100 ezres és a 100–500 ezres halmaz is. Van viszont 20–30 olyan könyvtár, amelynek állománya meghaladja a 2,5, esetleg 5 milliós nagyságrendet, míg a másik végletként mintegy 300 könyvtárban marad az állomány ötezer egység alatt.

Könyvtári dolgozók

Teljes munkaidőre átszámítva 133,5 ezer ember dolgozik az amerikai könyvtárakban: közülük 44,4 ezer könyvtárosi munkakörben, épp kétszer annyian (96 ezer) pedig más munkakörben. Az Amerikai Könyvtáros Egyesület, az ALA által akkreditált felsőfokú diplomás (30 ezer) az összes könyvtári dolgozó több, mint egyötöde (22,5 százalék). Ez azt eredményezi, hogy országos átlagban mintegy 12 munkatárs jut 25 ezer lakosra (egyszerűbben: kétezerre egy-egy). A könyvtárak 45 százalékában dolgozik az ALA által akkreditált diplomás szakember. Országos átlagban egy könyvtárra közel 14 munkatárs jut.

Költségvetési támogatás és bevételek

A 9129 könyvtár rendelkezésére álló összeg meghaladta a 8,2 milliárd dollárt (egy könyvtárra átlagosan 900 ezer dollár jut). E keret döntő hányada helyi anyagi forrás, az önkormányzat adja (77 százalékot), míg a saját állam 13 százalékos arányt mutat, a szövetségi kormányzattól kevesebb, mint egy százalék érkezik. A fennmaradó 9,4 százalék vagy adomány vagy saját bevétel. Van néhány olyan állam, ahol ez utóbbi, a saját bevétel és az adomány megközelíti vagy eléri a 20 százalékot (Connecticut 18. Maine 26), sőt Nevadában közel egyharmadot (32 százalékot) hoz a „konyhára”. Így országosan egy lakosra 30 dollár keret jut. A 100 ezer lakost vagy többet ellátó mintegy ötszáz könyvtárra együttesen 4,68 milliárdnyi keret jut.

Az országos átlag a saját önkormányzati keret esetében 23 dollár, viszont a könyvtárak közel fele ennél jóval kevesebbet kap közvetlen fenntartójától (sőt 9 százalékuk esetében nem éri el a 3 dollárt, ami már „kelet-európai” szint). A szegényebb könyvtárakat gondozó államokban az egy főre jutó teljes kiadás 10 dollár körül mozgott 2001-ben (Mississippi 13, Alabama 15, Montana 17 dollár), míg a tehetőseknél a „fejkvóta” eléri a 40 dollárt (Indiana 43. Illinois 45), sőt a fővárosban egyenesen 50 dollárt tett ki. Az ellátott lakosság szerint képzett csoportokat vizsgálva kitűnik, hogy e mutató szerint nincs nagyobb szóródás: a legkisebb, ezer lakos alatti kategória átlaga 35 dollár, a 100 és 250 ezer lakos közöttiekénél 27 dollár, az 500 ezer és egy millió közöttiekénél 36,5 dollár.

Kiadások

A működési kiadások összege országosan 7,6 milliárd dollár: ebből 64 százalék jutott a bérezésre, 15 százalék állománygyarapításra és meghaladta a 20 százalékot a működtetés egyéb (dologi) költsége. A könyvtárak csaknem harmadánál a teljes kiadási keret nem érte el az 50 ezer dollárt, 41 százalékuk gazdálkodott 50–400 ezer dollárból, és 28 százalék használt föl egyenként több, mint 400 ezer dollárt. A felhasználási struktúrát lakosságszám szerinti csoportok esetében vizsgálva az derül ki, hogy az aprófalvas könyvtáraknál a bérkiadás 50–60 százalék között mozog, a 10 ezer lakos feletti kategóriákban éri el az országos átlagot, a 64 százalékot (legmagasabb bérarányt a metropolisok, az egymillió feletti városok könyvtárai mutatják, itt 66,3 százalék). Ezzel szemben az állománygyarapítás részaránya itt nem éri el a 15 százalékot, míg a kicsiknél 18–19 százalék. Az egyéb dologi kiadás részaránya is a kis könyvtáraknál magasabb az átlagnál (27–30 százalék), míg a legnagyobbaknál 19 százalék (az országos 20,8 százalék mögött maradván). A „hibrid” könyvtár térhódítását nem csupán a számítógépek jelzik, hanem az is, hogy országos átlagban a teljes kiadás 0,9 százalékát fordítják elektronikus kiadványok beszerzésére, további 2,8 százalékot távoli elektronikus források használatára, azaz a hozzáférés finanszírozására (e kettő együttes részaránya bizonyos államokban az országos átlag 3,7 százaléknál jóval több, például Hawaii-nál 7 százalék, Montanában 5,2 százalék). A településszám szerint képzett csoportok képe azt mutatja, hogy a kistelepülések az átlagnál jobban igyekeznek a hálózati hozzáférést megfizetni (3,6 százalékot fordítanak e célra).

A beruházás jellegű kiadások összege megközelítette az egymilliárdot (955 millió dollár). A könyvtárak csaknem felénél nem volt ilyen kiadás, további 14,5 százalék esetében ez nem érte el az ötezer dolláros szintet. Több, mint 900 könyvtár esetében viszont a beruházási kiadás meghaladta a 100 ezer dollárt.

Rangsorok

Amerika nem lehet meg verseny nélkül – így könyvtáraik sem. A főbb erőforrás és használati mutatók szerint külön táblázatok rangsorolják az ötven államot.

Az egy lakosra jutó könyvtári látogatásokat tekintve az élmezőny: Colorado – 6,36, Ohio – 6,3, Connecticut 6,1/lakos. Hátralullog Arkansas és Alabama – 2,8, Texas – 2,9.

Az egy lakosra jutó kölcsönzés terén (országos átlag 6,5) vezet Ohio 13,8 egységgel (a hazai négyeszerese!), Oregon – 12,2, Indiana – 11/lakos. Sereghajtók: a főváros – 2,1, Mississippi – 3,2 és Alabama – 3,6/lakos.

Az egy lakosra jutó állományegység (átlag 2,8 kötet) az élen állók mutatója 5 körüli (Maine – 5, Wyoming – 4,9, Massachusetts – 4,8), a sereghajtók átlaga pedig 1,9 alatti (Arizona – 1,7, Florida – 1,8 és Tennessee – 1,84).

Az AV-dokumentumok állománya még sokkal jobban szórt, itt az élboly az átlag 100 lakosra jutó 12,5 egységhez képest a fővárosban 52, Ohióban 30 és New York államban 24,7, a végén kullogóknál 5 vagy az alatti egység van csak (Arkansas – 4,3, Mississippi – 4,9, Louisiana – 5,1).

A könyvtári dolgozók (teljes munkaidejűre számított) átlaga 25 ezer lakosra 12,2 fő, ehhez képest Ohióban 21,7, Kansasban 19,4, Indianában 19,3 fő. Leghátralul viszont csupán 7–8 fő (Arkansas – 7,5, Delaware – 7,7 és Texas – 8,3).

A könyvtári bevételek – országos átlaga: 30 dollár – egy főre számított kerete Ohio-ban 60 dollár/lakos (!), ebből az állami részarány a meghatározó (44 dollár), New York államban 51 (ebből 3 dollár állami, a döntő tehát a helyi önkormányzat), Washington D.C. – 50 dollár/lakos. Leghátul a keret 15 dollár alatti szintre zsugorodik (Mississippi – 13,4, Tennessee – 13,8, Nyugat-Virginia – 15).

A könyvtári működési kiadások – az átlag 27,6 dollár/lakos – terén is Ohio vezet 51,6 dollár/lakos mutatóval, e keretből csaknem 10 dollárt költenek lakosonként állománygyarapításra. A legkevesebbet Mississippi állam köz-könyvtárai költenek egy lakosra számítva (12,3 dollár), s ebből 1,7 dollár jut gyarapításra (az Ohio-beli egyhatoda).

Iskolai könyvtárak

Amerika a bruttó nemzeti össztermék, a GDP 5 százalékát fordítja oktatási célokra. Ez több, mint az oroszoké (3 százalék) vagy a japánoké (3,9 százalék), de elmarad Kanadától (5,5 százalék), Franciaországtól (5,8 százalék), Finnországtól (6 százalék), Új-Zélandtól (7 százalék) vagy Svédországtól (7,4 százalék).

Ötven év alatt

Az amerikai közoktatás tanulói létszáma – akárcsak az összlakosságé – jelentős növekedést mutat az elmúlt fél évszázadban. Az 1953/54-es tanévben csaknem 129 ezer állami iskola fogadott 27,65 millió tanulót, majd az 1999/2000-es tanévben 84 ezer iskola 45 milliót. (Az iskolák száma harmadával csökkent, a gyerekeké 60 százalékkal nőtt, tehát az átlagos iskolai tanulólétszám igen jelentősen emelkedett, ami pozitívan hatott az infrastruktúrára is.) 2000 után egy átlagos általános iskolában 440, míg egy középiskolában 750 gyerek tanult.

Míg ötven éve az iskolák bő egyharmadában volt könyvtár (pontosan 36 százalékban), addig ez az arány a hatvanas években haladta meg az 50 százalékot, 1978-ban elérte a 85 százalékot, majd a kilencvenes években 92–96 százalék közt ingadozott. Ez a növekedés azt eredményezte, hogy az ezredfordulón az amerikai gyerekek 97 százaléka el van látva iskolai könyvtári szolgáltatással (1953-ban az arány 59 százalék volt). A 77 ezer könyvtárral rendelkező iskola közül 72 ezerben van külön iskolai könyvtáros (az iskolák 86 százalékában). Fél évszázada egy iskolás gyerekre 3 kötet jutott az állományból, 2000-re ez a szám elérte a 17 egységet: 45 millió gyerekekkel felszorozva 700 milliós összállományt kapunk. 1999–2000-es dollárértéken számolva 1953-ban az egy iskolás gyerekre jutó könyvtári kiadás – könyvtárosi bérek nélkül! – átlag 6 dollár volt (s ebből négyet fordítottak állománygyarapításra), 2000-ben már átlag 15 dollárt költöttek (ebből tízet gyarapításra), vagyis 45 millió tanulóval számolva a gyarapítási kiadás országosan közel félmilliárd dollár.

Az általános fejlődés mögött a regionális különbségek csökkenését lehet tapasztalni: például 1953-ban iskolai könyvtárost foglalkoztatott az iskolák 17 százaléka északkeleten és 62 százaléka nyugaton (ebben az esetben: Kalifornia és Hawaii). 2000-ben a nyugati államokban mért 61 százaléktól terjedt az arány 93 százalékig (délen).

Ha az általános és középiskolák könyvtárral való ellátottságát vizsgáljuk, akkor azt az érdekes képet kapjuk, hogy előbbieken valamivel magasabbak az átlagok és átlagos ráfordítások, mint az egész közoktatásban. Például az általános iskolák 95–97 százalékában van könyvtár, a gyerekek 96 százalékát iskolai könyvtáros látja el, az egy gyerekre jutó ráfordítás 18 dollár, és ebből 11 a gyarapítást szolgálja. Eközben az általános iskolai tanulók száma növekedett nagyobb mértékben (1958: 19,6 millió – 1999: 28,9 millió).

A *magániskolák* nem ennyire aktívak, a 17 ezer magániskolának csak 63 százaléka működtet könyvtárat. Tehát összesen Amerikában a közoktatás könyvtári hálózata 48 millió gyereket lát el (csak 2 millió marad ki belőle). A magániskolák könyvtárai szakember tekintetében is alacsonyabb szintet mutatnak: az államiak negyötödnyi arányával szemben áll itt egyötöd.

Az iskolai könyvtárak méretét illusztrálja az az adat, hogy átlag 69 olvasói hellyel rendelkeznek.

A könyvállomány nagysága erősen szóródik: a könyvtárak bő egyharmada (38 százalék) 8 ezernél kevesebb kötettel rendelkezik, másik bő egyharmad (36 százalék) sorolódik a 8–16 ezres halmazba, közel egyötödben az állomány nagyság 16–23 ezer közötti, végül 6 százalékban haladja meg ezt a magas szintet. Az AV-dokumentumok igen népszerűek: ezek állománya viszont jóval kisebb (60 százalékban 250 egység alatt, 31 százalékban 250–1000 közt, csak a maradék mondhat magának ennél nagyobb gyűjteményt). A legnagyobb szóródást állomány tekintetében – természetesen – a gyerekszám szerint lehet tapasztalni: a kis létszámú (400 gyerek alatt) iskoláknak csak 10 százalékában van 16 ezernél nagyobb könyvgyűjtemény, míg az 1600 diáknál többet fogadó nagy iskolák esetében az ilyen nagyságrend 70 százalékra jellemző.

Az iskolai könyvtárak magas szinten élnek a technikai eszközökkel: 96 százalék internet-hozzáférést biztosít, 30 százalékban van zárt tévélánc, 60 százalékban projektor stb.

Felsőoktatási könyvtárak

Visszatekintés – szervezet

Az amerikai felsőoktatás gigantikus iparágként is leírható: a létszám, költségek, teljesítmények egyaránt elgondolkodtatók. 16 millió hallgató (ebből hatmillió csak kétéves képzésben), 3 millió oktató, 186 milliárd dollár: előbbi a hazai lakosság másfélszerese, utóbbi a hazai GDP sokszorosa. Csak a Harvard költségvetése 2001-ben hajszaál híján 18 milliárdot tett ki. A legnagyobb létszámú egyetemek hallgatói (University of Texas, Austin – 50 ezer, Ohio State University – 48 ezer, Miami-Dade Community College – 47 ezer stb.) magyar megyeszékhelyeket töltenének meg. Ugyanakkor az intézmények többsége a hazai létszámokra emlékeztet.

Egy-egy hallgatóra akár évi 40 ezer dollárt is költenek (a legdrágább magánegyetemen), de a „legolcsóbb” intézményekben is 10 ezer feletti összeget. Az összegek tetemes hányadát fizetik tandíjként a hallgatók (magánegyetemen ez 15 ezer is lehet), akik viszont számos forrásból támogatásra számíthatnak (úgy átlag évi hatezer dollár körül). A család vagy saját kereset iránti anyagi igény mindenképp évi tízezer dollár körül kezdődik.

Az elmúlt harminc–negyven évben a felsőoktatási könyvtárak száma 2150-ről közel négyezerre növekedett. Manapság az önálló könyvtárak alig 30 százalékának van valamilyen filiáléja (ezek száma összesen eléri a 2500-at). 3500 intézmény jelentett könyvtáráról: közülük többségben vannak a magánintézmények (közel 55 százalék). Ugyanakkor az állomány tekintetében az állami intézmények dominálnak (a nyomtatott források körében 55 százalék, magánszférában 45 százalék). Az intézmények a sajátos amerikai csoportosítást követve így oszthatók fel: kutató és doktori fokozatot adó egyetemek (7 százalék), mesterfokozatot biztosítók (15 százalék), főiskolai, azaz BA-szinten működők (18 százalék), bölcsészeti főiskolák (35 százalék) és egyéb szakosított vagy nem osztályozható intézmények (25 százalék). Különösen az első típusban mutatkozik sok filiálé, ezek voltaképp komoly tudományos gyűjtemények (pl. történelem, jog stb.).

Állomány – létszám

A felsőoktatási könyvtárak nyomtatott dokumentumállománya megközelíti az egymilliárd egységet (2000: 914 millió), és évente 2–3 százalékos növekedés mérhető. A legjelentősebb további állományrész a mikrofilmeké (egy milliárd felett, közel évi 4 százalékos növekedés). Tetemes még az AV-állomány (100 millió, évente 3 millióval gyarapodik).

A nyomtatott állomány jelentős része a kutató egyetemek birtokában van (az intézmények 4 százaléka birtokolja az állomány 43 százalékát, azaz csaknem 400 millió egységet). A doktori fokozatot nyújtókkal együtt (vagyis az intézmények 7 százaléka) már az összállomány 55 százaléka koncentrálnódik. Az egy hallgatóra jutó médián állományegység 53 kötet (ez azt jelenti, hogy az intézmények fele-fele mondhat magáénak ennél többet, illetve kevesebbet). A szélső értékek igen távoliak: a négy évnél rövidebb képzést folytatóknál mindössze 18 kötet jut egy hallgatóra, míg a doktori szintűeknél 116 kötet. 2000-ben az egy hallgatóra jutó gyarapodás – papír alapú kiadványok esetében – 1,5 egység (szélső értékek 0,7–2,7 egy hallgatóra számítva). Az amerikai felsőoktatási könyvtárak összesen mintegy 7,5 millió időszak kiadvány-példányt járatnak, ami azt jelenti, hogy két hallgatóra jut egy-egy példány (a Magyarországhoz mérhető lakosságszámmal rendelkező Ohio például 220 ezer példányt járat).

Csaknem százezer ember dolgozott (teljes munkaidőre átszámítva) a felsőoktatási könyvtárakban. Évek óta nem változik a létszám. Bő 30 százalék diplomás könyvtáros, további 40 százalék más képzettségű, illetve munkakörű személyzet, és csaknem 30 százalék a könyvtári munkát ellátó hallgató. Ha utóbbi kategóriát nem vesszük figyelembe, akkor ezer hallgatóra 5,6 fő fizetett munkatárs jut (könyvtári szakember és egyéb személyzet együttesen). Egyszerűbben: körülbelül kétszáz hallgatót lát el egy-egy (fizetett) könyvtáros, őket segíti még majdnem három diák. A szélső médián értékek: négy évesnél rövidebb képzést nyújtó intézményeknél 3,7 fő, míg a doktoriaknál 8,5 (utóbbiaknál csaknem egy-egy fizetett munkatárs lát el száz embert).

Használat – nyitvatartási idő

2000-ben a kölcsönzések száma megközelítette a 200 milliót (194 millió). Ebben az évben 9,5 millió könyvtárközi kölcsönzést teljesítettek más intézményeknek (egyetemi és más típusú könyvtárak kérésére), és fogadtak 7,7 millió teljesített kérést (ez a szolgáltatás emelkedett a legnagyobb mértékben az utóbbi években).

A legnagyobb könyvtárak (összesen 25) teljes heti – 168 órás – nyitva tartást vezettek be. Legmagasabb arányt (44 százalék) azok a könyvtárak képviselik, melyek 60 és 79 óra között tartanak nyitva. A következő nagyságrendi csoport – az összes intézmény 40 százaléka – 80 órát vagy még többet tart nyitva (a négyévesnél rövidebb képzésűek esetében az arány 6 százalék, míg a doktoriak 81 százaléka vállal ennyit). A fennmaradó egyhatod könyvtár nyitvatartási ideje nem éri el a heti 60 órát.

A felsőoktatási könyvtárak tipikus heti látogatói nagyságrendje országos szinten 16,5 millió fő, ami jelzi az amerikai társadalomban betöltött fontos helyét. Ugyancsak egy tipikus héten 1,6 millió tájékoztatási kérdést válaszolnak meg e könyvtárakban.

A könyvtárak 94 százaléka rendelkezett 2000-ben OPAC-kal, és 99 százalék biztosított hozzáférést internet-hozzáférést. A könyvtárak fele elektronikus dokumentumszolgáltatást is vállal.

Kiadások – költségvetés

A felsőoktatási könyvtárak a 2000-es pénzügyi évben összesen 5 milliárd dollárt használtak fel. A teljes felsőoktatási kiadás 186 milliárd dollár volt, tehát chhez viszonyítva a könyvtárak részesedése 2,5–3 százalék között mozgott. A magánintézményeknél hajszállal több, mint az államiaknál. Az intézménytípus szerinti bontás alapján megállapítható, hogy a doktori és kutató egyetemek körében az arány átlagos (2,8–2,9 százalék), míg a négyéves főiskolai képzést biztosítóknál kissé a fölé emelkedik (3 százalék). Legalacsonyabb átlagos részesedés a bölcsész és human képzést folytató főiskoláknál mérhető. A költségvetés nagysága szerint osztva fel a könyvtárakat, megállapítható, hogy 2000-ben meghaladta a 300 ezer dollárt, illetve ezek köréből az élvonal, azaz 500 könyvtár kerete túllépte a 2 millió dolláros határt. (viszont több mint ötszázé 100 ezer dollár alatt maradt, ami már hazai szemmel is szerény szint). A könyvtári költség 60 százaléka jut az állami egyetemekre (a hallgatók háromnegyedére), s 40 százaléka a magánintézmények könyvtáraié.

A könyvtári kiadásoknak pont fele a bérkiadás, ezt követi a papír vagy elektronikus formában rendelt folyóiratok költsége (1,1 milliárd, 23 százalék). majd harmadik helyen fut a papírkiadású könyvek és sorozatok (11 százalék, azaz 552 millió dollár) kerete. Együtt 1,6 milliárd dollár, tehát az állománygyarapodás részaránya így megközelíti az egyharmados arányt. Az ötmilliárdos végösszeg kétharmada a doktori fokozatot is adó intézmények 568 könyvtárára jut.

Egy hallgatóra a teljes évi kiadás mediánja 326 dollár volt – a számunkra ismerősebb átlag viszont 430 dollár. (Még érdekesebb, hogy az utóbbi húsz évben reálértéken számolva a kiadásokat, nem nőtt az egy hallgatóra jutó összeg.)

Rövid összegzés

Amerika mintegy százezer könyvtárában több milliárd állományegységet tárolnak. Az olvasóközönség a 280 milliós lakosság nagyobbik felére kiterjed, és egy lakosra legalább tíz egységnyi használat jut évente. A világ legnagyobb nemzetközi könyvtári kooperatív szervezete, az OCLC 2003-as tanulmánya szerint ma a világban 31 milliárd dollárt fordítanak könyvtári célokra: ebből szerintük

14 milliárd Amerikáé. A hatásos adatoknál csak a hatékonyság lehet még meglepőbb. Maga az OCLC erre a legjobb példa: a hatvanas évek végén létrejött szerény együttműködés ma a világ legkiterjedtebb könyvtári-bibliográfiai erőforrásait és teljesítményeit mutatja fel. A közel tízezer együttműködő intézmény adatbázisa maoholnap 60 millió cím egymilliárd példányáról tud tájékoztatást nyújtani, közben évente tíz millió könyvtárközi kölcsönzést segít elő 40 ezer könyvtár olvasói számára, megkönnyítve egyben sok tízezer katalogizáló szakember munkáját is. A múlt év végén a Google bejelentette, hogy tíz év alatt félmilliárd dolláros ráfordítással sok millió könyvet fognak a legjelentősebb tudományos könyvtárakkal együttműködve digitalizálni (döntő többségben a lejárt copyrightra figyelve). Meglepő módon a francia nemzeti könyvtárból sóhaj szállt fel: milyen amerikai dominanciát fog ez megint eredményezni?! Az OCLC 57 milliós választékából 32 millió az angol nyelvű, 3,4 millió a francia és 3,3 millió a német. Hol van az Európai Unió OCLC-je? – kérdezhetnénk. Persze tudhatjuk, hogy már itt van, pontosabban a holland PICÁ-val együttműködve terjeszkednek (közösén már a Gutenberg-galaxis választékának 70 százalékhoz közelítenek). De ez már egy másik történet...

Sonnevend Péter

Halász Béla
(1939–2005)

Öt éve pusztított benne a gyilkos kór. Hősiesen birkózott vele, bízott benne, hogy legyőzi, hogy nyugdójasként lesz még ideje aktívan élni: foglalkozni az unokákkal, idegenvezetni, szakfelügyelni, olvasni, úszni, gombászni és a barátokkal kártyázni. Fél éve tudjuk, hogy fogytán az ideje és az ereje. Mégis valamennyiünket váratlanul ért a hír, hogy március 26-án, nagyszombaton este örökre eltávozott.

Negyvenkét éves munkatársi és baráti kapcsolat után nagyon nehéz írnom róla, mégis kötelességem. Akik ismerték, azokban tiszta, világos kép él róla. A mindig tette- és útrakész, derűs, jó humorú emberről, az olvasott, tájékozott szakemberről, igazságszerető, vitázó, néha indulatos egyéniségről. Neve, személyisége közismert volt, nemcsak Veszprém megyében és a könyvtári szakmában, hanem Lappföldön és Kovászna megyében is, sok-sok útitárs, finn barát, sőt a gyorsúszók körében is. Mi, régi kollégái csak Pecának hívtuk (a Halász név után), de előfordult, hogy telefonon is *a Pecát*, idők múltán *a Peca bácsit* keresték. Élete, pályafutása tanulságos lehet a fiatal nemzedéknek és mindazoknak, akik a könyvtáros etikáról elmélkednek.

1939-ben Budapesten született, édesapja evangélikus esperes volt Veszprémben, Kapolcson, majd Pápán, édesanyja tanítónő. Jó alapokat, szigorú erkölcs- és értékrendet, műveltséget és nyitottságot hozott otthonából útravalóként. A gimnáziumot Veszprémben és Pápán végezte. Nagy szerencse és sokak óvó szeretete kellett, hogy pap-gyerekként és az '56-os diákküldöttség vezetőjeként is érettségizhessen a Petőfi Gimnáziumban. Kalandos évek, kanyargó utak következtek: egy évig beteghordó volt a budapesti Orvos-továbbképző Intézetben. Aztán a keszthelyi Mezőgazdasági Akadémián kezdte főiskolai tanulmányait, de másfél év után otthagyta, és 1961-ben elszegődött a Zirci Járási Könyvtárba, ahol a falusi könyvtárak gondjait bízták rá. Itt a „végeken” szerzett tapasztalataira épült későbbi pályája. 1962-ben áthelyezték a Veszprémi Megyei Könyvtárba. Közben felvették az ELTE biológia-könyvtár szakára. Ő azonban világot akart látni, utazni – ez akkoriban nemigen ment legálisan. 1963-ban Ausztriába utazott, ahol segédmunkásként dolgozott, majd bejárta Európát, sőt eljutott egészen Marokkóig. Vízumai lejártak, de még útlevelével érvényességi határidején belül hazajött. Varga Béla felismerte a művelt, rendkívüli érdeklődésű fiatalemberben a tehetséget, kiállt érte, és segítségével 1965-től ismét a megyei könyvtár munkatársa lett: először mód-

szertanos, majd 1967-től az olvasószolgálat csoportvezetője. Közben levelező tagozaton, magyar–történelem szakon szerzett diplomát. Gyakran tréfálkozott, hogy annyiféle iskolába járt és annyi helyen, hogy bárhova megy, mindenhol iskolatársakat talál. Ugyanis mindenki emlékezett rá, mert tájékozottsága, bohém egyénisége már ekkor összetéveszthetetlen nyomott hagyott az emberekben. Buzgón látogatta a Kárpátiában Zaki bácsi törzsasztalát, barátság fűzte a könyvtári tanszék egykori és majdani tanáraihoz (Fülöp Gézához, Szelle Bélához). Dolgozott a Könyvtáros című lapnak: Páldy Róbert mellett megtanulta a pontos, gördülékeny fogalmazást, a tömörítést, a szakma nyelvét.

1971-től az Eötvös Károly Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese, 1991-től megbízott, 1992-től 2003-ig kinevezett igazgatója. 42 éven keresztül dolgozott a könyvtárban, ritkán tapasztalható hűséggel. Egymás mellett élt benne az olvasószolgálatos, a módszertanos és a vezető. Mindig és mindenkor legfontosabbnak az olvasókat tartotta, legyenek azok veszprémiek vagy kisközségben élők, diákok vagy kutatók, gyerekek vagy hátrányos helyzetűek. Legtöbb kutatása és publikációja is az olvasókkal, a korszerű tájékoztatással és a szakmódszertannal függött össze. Ezt bizonyítják könyvei: *A tájékoztatás a közművelődési könyvtárakban* (1979), *Könyvtárkörnyezet-tan* (1992), *Az olvasószolgálat tartalmi kérdései és technológiája* (1999), valamint közel nyolcvan tanulmánya, cikke is. A VEAB-, az MKE-, az IFLA-konferenciákon szintén úgy szólalt meg mindig, mint a használók ismerője és képviselője.

Minden újra nyitott volt, és mindig meg tudott újulni. „Állandóan járt az esze, kereste a jó és célravezető megoldásokat és az igazságot. Ez a hév ragadta el néha a jótékony ingerültség felé. amitől aztán szépen visszatalált a mosolygásba” – emlékezik rá Monostori Imre. Meg arra a jellegzetes kézmozdulatra, amellyel mindig magyarul, vagy gyakran vitakozott, érvelt.

Tanított a Könyvtártudományi és Módszertani Központ tanfolyamain, a győri asszisztensképzésben. Évtizedekig ő szervezte a megye könyvtárosainak továbbképzését, a sümegi, a bakonyoszlópi továbbképzéseknek legendás hírtük van. Bennünk nemcsak a szakmai töltekezés emléke él, hanem a délutáni futballmérkőzéseké, a szellemi vetélkedőké, az éjszakai beszélgetéseké, a „városrendező” sétáké, a horozgatásoké. Fontosnak tartotta, hogy sokoldalú, rendszeres és tartalmas kapcsolat fogja össze a megye könyvtárosait. Ezért kiváló előadókat hívott, a vetélkedőknek értékes jutalmakat, az esti programhoz jó szentantalfai bort szerzett – de hajnalban nem restellt beállni a rendcsinálók közé, hogy a termet másnapra visszarendezzék.

Nem volt szakbarbár, érdeklődése kiterjedt az irodalomra, a kortárs film- és képzőművészetre, a hazai és más népek történelmi és kulturális értékeire. Így aztán számos kiadvány szerkesztője, mecénása, kiadója lett, és ugyancsak számos hazai és külföldi barátja az írók, az előadók, a képzőművészek és helytörténészek között. 1969 óta vett részt az elméleti tudományos munkában. Külső munkatársa volt a KMK minden osztályának: interjúkat, felméréseket készített az olvasáskutatóknak, tapasztalatokat szállított és vitafórumot biztosított a hálózatszervezőknek, előadásokat tartott és jegyzeteket írt az oktatási osztály felkérésére. Katsányi Sándor, Gerő Gyula, Nagy Attila, Kamarás István, Csapó Edit és sokan mások munkatársból barátáivá váltak. Rendszeresen hívták országos és nemzetközi fórumokra is előadni.

Csodáltam természetes kapcsolatteremtő képességét, amelyet minden viszonylatban szinte magától értetődő természetességgel gyakorolt. Ezért tudott munkatársaival, barátaival, úlitársaival és ellenlábasaival egyaránt szót érteni. Semmi sem volt idegen tőle, ami emberi. Mindig készen állt a segítségre, legyen az szakmai probléma, könyvtárköltöztetés vagy beteg kolléga orvoshoz szállítása.

A '90-es évek végén megépítette az ország egyik legszebb könyvtárát, amely meghatározó Veszprém város képén, és reményei szerint gazdagabb könyvtári szolgáltatásokra is lehetőséget kínál. Az építkezés, az állandó stressz jelentős energiákat szívott ki belőle, talán ekkor roppant meg az egészsége. Aztán a létszámhiány, a pénzügyi nehézségek szegték kedvét, tették kilátástalanná nagyszabású tervei megvalósulását. Mégis, nyugdíjasként is, betegen is vezető szakfelügyelőként szervezte a munkatársakat, járta a falusi könyvtárakat. Szakmai munkáját több kitüntetéssel ismerték el: 1978-ban Kiváló Népművelő címet, 1988-ban a Munka Érdemrend ezüst fokozatát, 1999-ben (kicsit későn) Szinnyei József-díjat és Pro Comitatu-díjat kapott.

Kedvenc időtöltése az idegenvezetés volt. Kezdetben csak a könyvtárosoknak szervezett kirándulásokat, a rendszerváltozás után egyre gyakrabban vállalkozásként is űzte. A hazai értékeket is népszerűsíteni tudta. Fáradhatatlan volt, és mindig mindenütt tudott egy „rövidebb utat”, amely persze kétszer nehezebb volt az ismertnél. Feledhetetlen emlékünk, amint combig begipszelt lábbal (elfocizta a térdét) száz méterrel előtünk nyargalt a Tátrában hegyre föl és völgybe le. Bármilyen későn feküdt le, kora reggel már a piacot járta, akár a vándorgyűlések helyszínén, akár külföldön. Mert tudott élni, tudta élvezni az élet adományait, szépségeit.

Szeretett és jól tudott főzni. Könyvtári rendezvényeken, vendégek kalauzolása közben, de még saját nyugdíjas búcsúztatásán a Szentgyörgy-hegyen is sütötte a flekkent, főzte a Jókai bablevest, készítette saját ízesítésű, egyedi salátáit. A Bakony-Balaton Kalendáriumokban közreadott receptjeit nemcsak mi, kollégái, de más megyék könyvtárosai is kipróbálták. Lehet, hogy ő volt az utolsó polihisztor a könyvtárosok között?

Balogh Ferencné

CD-ROM-on a Magyar Könyvészet 1921–1944 – javításokkal, pótlásokkal, betűrendes mutatóval

Az Országos Széchényi Könyvtár Retrospektív Bibliográfiai Osztálya azzal tette emlékezetessé – remélhetően, nem csak a maga számára – az idei Ünnepi Könyvhetét, hogy az Arcanum Adatbázis Kft.-vel közösen megjelentette a *Magyar Könyvészet 1921–1944* című, *A Magyarországon nyomtatott könyvek szakosított jegyzéke* alcímű, retrospektív nemzeti bibliográfia eddig megjelent nyomtatott kötetéibe „életet lehelő” betűrendes mutatót. (Az egyik kötet recenzora, Péter László előlegezte meg ezt a jelzőt az akkor még csak tervezett mutatónak.) Az eredetileg papíron való közreadásra szánt, közel háromezer oldalnyi – a mutató mellett a pótlásokat és a javításokat is magába foglaló – VIII. kötet kinyomtatására nem volt anyagi forrás, így került sor digitális formában való közreadására oly módon, hogy a lemez a korábbi kötetek kereken ötezer szkennelt oldalát is tartalmazza.

Az előzmények

Amikor az Országos Széchényi Könyvtár a harmincas évek végén, 1936-os tárgyévvel elindította éves könyvészeinek közreadását, Fitz József igazgató, az elsőként megjelenő kötet bevezetőjében a retrospektív tennivalókat is meghatározta: „A további feladatok közt legfontosabb az 1921–1935. évkör ciklusbibliográfiájának elkészítése lesz.” A feladat végrehajtását a második világháború közbejötté, majd az 1945–1960-as ciklus megszerkesztésének előbbre hozatala késleltette. Csak 1961 nyarától kezdett el érdemben foglalkozni a retrospektív bibliográfiai szerkesztőség a két világháború közötti éveket érintő, sokszorosított katalóguslapokból, nyomtatott könyvészetekből kivágott és felragasztott leírásokból, illetve Gulyás Pál és Terbe Lajos által kézzel írt cédulákból álló, közel kétszáz doboznyi gyűjteménnyel. A Komjáthy Miklósné, majd Kertész Gyula irányításával szerkesztett, 1980 és 1992 között megjelent hét kötet tartalmi válogatás nélkül közli a korszak mindenkori magyar államhatárai között megjelent könyvek, évkönyvek (az iskolai értesítők kivételével), címtárak, naptárak, testületi és kongresszusi kiadványok, valamint a felsőfokú tankönyvek leírásait. A tudományos jellegű gyűjteményes művekről és a szépirodalmi antológiákról analitikus leírások készültek, amelyek feltüntetik a közölt tanulmányokat, illetve az antológiában szereplő szerzőket. A hét alapkötethez csatlakozott az alsó- és középfokú tankönyveket tartalmazó kötet III/A jelzéssel, amely az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeummal együttműködve, 1998-ban jelent meg.

A tervek szerint az alapköteteket lezáró VIII. kötet tartalmazta volna a kinyomtatott tételek utólagosan észrevett hibáinak a javítását, az időközben ismertté vált kiadványok pótlólagos leírásait, illetve az Egyetemes Tizedes Osztályos alapján csoportosított tételek személyi, testületi és földrajzi szempontú megközelítését lehetővé tevő betűrendes mutatót.

A javítások

Az egyes kötetek megjelenése után, a használat során észlelt szerkesztési, illetve nyomtatási hibákat a szerkesztők egy erre a célra bekötött segédkönyvtári példányba jegyezték be. Az itt szereplő, és a leírást érdemben módosító bejegyzések, kiegészülve a betűrendes mutató szerkesztése során ismertté vált további javítandó szövegekkel, képezik a *Javítások az I–VII. kötethez* című részt, amely összesen 3393 könyvészeti tételt érint. A kutatónak, a könyvészet használójának tehát célszerű a javításokba is betekinteni az I–VII. kötet öt érdeklő tételi esetében.

A táblázatos formában közölt javítások főbb típusai:

- a kötetben hibásan közölt egységesített név pontosítása;
- a mű címének értelemzavaró elírása;
- elmaradt alcímek, műfajjelölések megadása;
- a közreműködői nevek közlése vagy módosítása;
- a megjelenési adatok pontosítása;
- a terjedelem adatainak a módosítása;
- az OSZK raktári jelzetének megadása, pontosítása;
- a kiadványra vonatkozó, elmaradt megjegyzések közlése;
- azoknak a tételeknek jelzése, amelyekről utólag derült ki, hogy nem tartoznak a könyvészet gyűjtőkörébe, mert nem Magyarország területén, vagy 1921 előtt, illetve 1944 után jelentek meg;
- az utalótételek módosult adatainak pontosítása.

A betűrendes mutató már a javított szöveget tartalmazza, ugyanakkor nem szerepel a mutatóban olyan műre való hivatkozás, amely a javítás szövege szerint valójában 1921 előtt, vagy 1944 után, illetve nem a magyar állam területén jelent meg, s így nem tartozik a könyvészet gyűjtőkörébe. Az egyszerű módon nem javítható leírás esetében a javítási táblázat azt közli, hogy a kinyomtatott tétel a pótlások között – helyes formában – megismétlődik. Ilyen esetben a betűrendes mutató hivatkozása is a pótlások tételére hivatkozik.

A pótlások

A könyvészet anyagának gyűjtése 1978-ban zárult le. A következő évek során a két világháború közötti időszak nyomtatványterméséből számos, korábban nem ismert kiadvány, kiadásváltozat került az OSZK állományába, amelyekről a könyvészet szerkesztősége folyamatos tájékoztatást kapott. Ezen kívül a szerkesztőség 1992-ben és 1993-ban felhívást tett közzé a szakajtóban, kérve a könyvtárosokat,

hogy az általuk ismert, de a kötetekből kimaradt kiadványokról adjanak tájékoztatást. Felmerültek olyan szakmai szempontok is, hogy az eredeti gyűjtésben meglévő, de erős válogatással közölt kiadványtípusok a lehetséges teljességgel váljanak ismertté a kutatók, a felhasználók számára. Az így összegyűjtött címleírások képezték az alapkötetek tételeinek pótlásait.

A *Pótlások az I–VIII. kötethez* című, az alapkötetek szakrendjében szerkesztett anyag 2967 tétele a közölt kiadványváltozatokkal együtt több mint 3600 kiadványt regisztrál. Tételei több forrásból származnak:

- a korszakunkban megjelent, de az OSZK állományába csak 1978 után került, így az alapkötetektől hiányzó monografikus művek, illetve periodikus jellegű kiadványok (évkönyvek, éves jelentések, naptárak stb.);
- az eredeti gyűjtésben meglévő, a könyvészetben nem közölt, legalább fél ív terjedelmű testületi alapszabályok;
- az eredeti gyűjtésben meglévő, egy ív terjedelmet elérő, de az alapkötetekben mégsem közölt kiadványok;
- kisnyomtatványtári, legalább egy ív terjedelmet elérő kiadványok (imakönyvek, katalógusok stb.);
- publikált nyomdai, kiadói katalógusok;
- bibliofil kiadványokat leíró kéziratos bibliográfiák;
- más könyvtárak adatszolgáltatása a könyvészetből hiányzó tételekről.

Pótlásként a teljesen új művek mellett megtalálhatóak az alapkötetekben nem közölt kiadványváltozatok, a más sorozatban való megjelenés vagy a sorozaton kívüli közreadás. Továbbá olyan, a könyvészetben már kinyomtatott tételek is megjelennek pótlásként, amelyeknek hibás rendszavát, gyűjteményes művek elmaradt részletes feltárását csak új leírás közlésével lehetett korrigálni. A pótlástételek között szerepelnek [192?] és [194?] megjelenési adattal megjelöltek is: ezek bizonyíthatóan a korszakban láttak napvilágot.

A betűrendes mutató

A Retrospektív bibliográfiai osztály a könyvészet egyes kötetének megjelenése idején – a következő kötet sajtó alá rendezése mellett – azonnal elvégezte a mutató számára a szövegek kijelölését és cédulára gépelését. Az 1980 óta folyamatosan növekvő, kerekén háromméter hivatkozás egybeszerkesztése 1993-ban kezdődött el, a IV. kötet kiadása után. A szerkesztők figyelembe vették az időközben feldolgozott név-, illetve címjavításokat, valamint a pótlások tételeit is beépítették a mutatóba. (Az alsó- és középfokú tankönyveket tartalmazó III/A kötet saját mutatóval rendelkezik, ennek következtében az itt található tételekre a betűrendes mutató nem hivatkozik.)

A könyvészet betűrendes mutatója több mint 185 ezer tétel. Tartalmazza az önállóan vagy analitikus tételben szereplő személyi és testületi szerzők, társszerzők nevét a mű címével, a közreműködők nevét, az antológiák leírásában felsorolt személyek nevét, a címrendszerű leírások címét, illetve azoknak a leírásoknak a címét, ahol a szerző zárójelben szerepel, valamint a mű tárgyaként előforduló személy-, testületi és földrajzi–közigazgatási neveket.

A mutatótételek megoszlása

Tételtípus	Tételszám	%
szerzői/közreműködői	140 844	76
címtétel	22 845	12
tárgyi	8 588	5
utaló	12 808	7
Összesen	185 085	100

A tételek a kötetre, annak oldalszámára, illetve a kéthasábos oldalak megfelelő hasábjára hivatkoznak.

A könyvészet leírásaiban az azonos nevű személyek nincsenek megkülönböztetve egymástól. A mutató szerkesztőse az eredeti programot kibővítve elvégezte – ahol erre forrást talált – az azonos nevű szerzők műveinek a szétválasztását a személyek születési-halálozási évének megadásával. Munkájához nagy segítséget nyújtott az, hogy ez idő tájt folytatódott – Viczián János sajtó alá rendezésében – Gulyás Pál *Magyar írók élete és munkái* című biográfiai lexikonjának a közreadása. A személyneves mutatótételek szerkesztéséhez az Ő-betűvel záruló XIX. kötet anyagáig lehetett a lexikon adatait hasznosítani. Egyéb általános és szakmai életrajzi lexikonok, segédletek mellett fontos forrás volt a Petőfi Irodalmi Múzeum *Magyar életrajzi index* nevű adatbázisa, amelynek feltöltése egybeesett a mutató szerkesztésének időszakával. Bár ez az adatbázis a szerzők műveit nem tartalmazza, az életrajzi adatok, foglalkozások megnevezése segítette a személyek azonosításában. Egy-egy vidéki szerző vonatkozásában segítséget nyújtottak a helyi könyvtáros kollégák is. A szerkesztés során fölmerült az az elképzelés, hogy ne csak az azonos nevűek, hanem minden olyan személy kapjon születési-halálozási évet, akinek ezt az adatát valamelyik lexikon, kézikönyv megadja. Az erre vonatkozó próba során azt kellett megállapítani, hogy ezzel a munkafolyamattal évekre eltolódna a mutatókötet megjelenítése.

Szintén komoly kutatómunkát igényelt a települések egységesített besorolási nevének megállapítása az államhatároknak a korszak előtt történő megváltozása, illetve 1938–1941 között Felvidék és Kárpátalja, Észak-Erdély és a Délvidék visszacsatolása következtében. A mutatózott mű tárgyának megfelelő évek kárpát-medencei hivatalos külföldi helységneve mellett minden esetben ott szerepel a település magyar neve is. Kitűnő forrásként lehetett használni Gyalay Mihálynak 1989-ben megjelent *Magyar igazgatástörténeti helységnevélexikon* című adattárát.

A CD-ROM

2004 első félévére befejeződtek a VIII. kötet szerkesztési munkálatai: tördelésre alkalmas állapotba került a javítások és a pótlások szövegszerkesztővel készített anyaga, valamint a betűrendes mutatónak MicroISIS adatbázisban rögzített tételei. Mivel a kötet kinyomtatására nem volt anyagi fedezet, a szerkesztőség

2004 novemberében az Arcanum Adatbázis Kft.-hez fordult, amely cég nemcsak a VIII. kötet anyagának Folio Views for Windows 4.20 programmal való megjelenítését, hanem az eddig kinyomtatott minden kötet oldalainak képként való lemezre vitelét is elvégezte. Ez a megoldás tulajdonképpen szükségtelenné teszi a kinyomtatott kötetek meglétét, hiszen a mutató hivatkozására kattintva az eredeti kötetoldal jelenik meg, ez nagyítható, mozgatható, „lapozható”, sőt a szükséges oldalt ki is lehet nyomtatni. A Folio keresési menüi a hagyományos lehetőségeken túl módot nyújtanak bármilyen névtöredékre vagy a címek bármelyik szavára való keresésre is. Természetesen elkerülhetetlen a Sűgő, illetve az egyes részek használatát ismertető tájékoztatók áttanulmányozása. (Sajnos, a nem közép-európai karakterek egy részét nem sikerült pontosan a keresőablakokban megjeleníteni, de az ilyen karaktereket tartalmazó szövegek keresése is megoldható.)

Úgy gondolom, hogy a CD-ROM-on megjelenített retrospektív nemzeti bibliográfia – javításaival, pótlásaival és betűrendes mutatójával – a két világháború közötti időszak szellemi öröksége számbavételének, és a korszak tudományos kutatásának egyik alapvető fontosságú eszköze. Remélhetően egyszer majd sor kerül ugyanezen évek hazai kottáinak, térképeinek és egyéb nyomtatott dokumentumainak, továbbá külföldi magyar nyelvű nyomtatványainak nemzeti bibliográfiai szintű összeállítására és közreadására is, azért, hogy a két világháború közötti időszakot tudományos igényrel kutatók vagy csak érdeklődéssel közelítők a korszak nyomtatott dokumentumainak teljes spektrumát áttekinthessék.

Kégli Ferenc

Az Országos Széchényi Könyvtár és az Arcanum Adatbázis Kft. közös kiadásában megjelent a Magyar Könyvészet 1921–1944 című CD-ROM.

Ára: 6250,- Ft.

Megvásárolható az Országos Széchényi Könyvtár főbejáratánál lévő Széchényi Ferenc Könyvesboltban és megrendelhető az alábbi elérhetőségeken:

Király Tímea, OSZK Kiadványtár

1827 Budapest, Budavári Palota F épület

Telefon: 224-3878;

Fax: 224-3744;

e-mail: kiadvany@oszk.hu

PC
CD-ROM

MAGYAR
KÖNYVÉSZET

1921–1944

BETŰRENDES MUTATÓVAL

PÓTLÁSOKKAL

JAVÍTÁSOKKAL

3K
3K
3K
3K
3K
3K
3K